

I.
AZ OSZK 1978-BAN

Az Országos Széchényi Könyvtár működése 1978-ban

Eredményekkel és súlyosbodó gondokkal jellemezhető a könyvtár 1978. évi működésének mérlege. Korszakos jelentőségű eredményként értékelhetjük, hogy 1978. áprilisától a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* már számítógépen készül. A most megvalósult üzemszerű számítógépes előállítással befejeződött a könyvtár gépesítésének hosszú évekkal ezelőtt megkezdett első szakasza. Ezzel párhuzamosan megkezdtuk az előkészületeket a számítógépesítéssel összefüggő munkaszervezeti és munkafolyamat racionalizálási reformok bevezetésére. Első lépésként az ún. integrált könyvfeldolgozás (és ezzel összefüggésben a központi katalóguscédula-ellátás problémakörével) foglalkoztunk.

Gyűjteményi vonatkozásban külön említést érdemel, hogy az egyre fejlődő gyarapítási gyakorlat mellett sikerült a kötelespéldányok feldolgozásának idejét is lényeges mértékben csökkenteni. A gyűjteményekre épülő szolgáltatásokban új vállalkozások indultak el: a kurrens sajtóbibliográfiai munkálatok keretében megjelent az 1976-os évkör anyaga, a magyar irodalomtudomány éves bibliográfiájának első, 1976-os kötete nyomdába került. A hosszú távú hungarika-program megvalósításában jelentős eseményként könyvelhetjük el, hogy e fontos kutatási vállalkozások megindítását, ill. továbbfolytatását tette lehetővé a Kulturális Minisztérium által 1978-ban első ízben rendelkezésünkre bocsátott kutatási céltámogatás.

Központi szolgáltatásaink köre újabb feladattal bővült: külön szervezeti egységként megkezdte működését a Könyvtárak Központi Nyilvántartása, amely egyelőre az alapozó munkálatoknál tart. Feladata a hazai könyvtárak legfontosabb adatainak nyilvántartása és az ezekről adott tájékoztatás lesz. 1978. január 1-től lépett életbe a kötelespéldányok új elosztási rendje: a megvalósítás nemcsak a nemzeti könyvtár Kötelespéldány Szolgálatára, hanem a kijelölt szakterületi és regionális fogadó központok számára is komoly erőpróbát jelentett. A vidék jobb szakirodalmi ellátását szolgáló rendelet hosszú távon éreztetni majd kedvező hatását. Ugyancsak e cél érdekében fokoztuk erőfeszítéseinket a könyvtárközi kölcsönzés szolgálatának megjavítására. Ma már e szolgáltatásunk is jobban betölti szerepét s igyekszik munkáját a kiadványok egyetemes hozzáférhetősége — Universal Availability of Publications — világprogramja szellemében korszerűsíteni.

Eredményeink között tartjuk számon, hogy több évtizedes vállalkozá-

sunk, a két háború közötti *Magyar Könyvészet* első, *Irodalom* c. kötetének kézírata elkészült. Amennyiben a kiadáshoz szükséges anyagi feltételeket sikerül biztosítani, a 80-as évek folyamán sorra megjelenhetnek e hatalmas bibliográfiai alap-mű kötetei.

Gondjaink között nem mulaszthatjuk el hangsúlyozni, hogy a könyvtári alapfunkciók teljesítése mind nagyobb erőfeszítést igényel. Ennek oka mindenekelőtt a működési körülmények fokozatos romlásában keresendő, amit az elmúlt évben jelentősen súlyosbítottak a könyvtár egyes külső „telepeinek”, kihelyezett részlegeinek (Rosenberg-házaspár utca, Rákospalota stb.) elkerülhetetlené vált részleges felújításával járó bonyodalmak. Ezek hatása — az egyre nehezkesebbé váló kiszolgálás — a folyóirat- és hírlapanyagot használó olvasók számának csökkenésében nyilvánult meg, amivel összefüggésben mindenekelőtt a kutató olvasók számának erőteljes csökkenését kell aggályosnak minősítenünk.

Sajnálatos, hogy e téren a helyzet további romlásával kell számolnunk, a Várba való költözés máig is ismeretlen időpontjáig. E gondokkal függ össze, hogy a könyvtár különböző részlegeinek jelzései nyomán az állomány erőteljesebb és eredményesebb védelmének szükségességére terelődött a figyelem. A vizsgálódások és előkészítő munkálatok tanulságai nyomán világossá vált, hogy elkerülhetetlen a könyvtárhasználat bizonyos fokú, ill. körü korlátozása. A Széchenyi Könyvtár mindaddig a széleskörűen nyilvános könyvtár típusát testesítette meg — a körülmények viszont most arra kényszerítik, hogy alapfeladatának, a nemzeti irodalmi termés hosszú időre szóló megőrzése érdekében álláspontját felülvizsgálja és más — jobb körülmények között működő — nemzeti könyvtárak példájára használatát korlátozza.

Továbbra is tevékenyen részt vettünk azokban a nemzetközi információs rendszerekben, amelyekben már az elmúlt években szerepet vállaltunk. Nemzetközi kapcsolataink fokozódó intenzitását érzékenyen jelzi a külföldre történő kiutazások számának növekedése: 1978-ban a 76 kiutazás az eddigi legmagasabb szintet érte el.

A KÖNYVTÁR GYŰJTEMÉNYEI

Gyűjtőkör

A *Gyűjtőköri Utasítás* 1977-ben elkészült módosítási tervezetének szempontjai már az év elejétől érvényesültek. 1978-tól megszüntettük a szabványok és szabadalmak gyűjtését: ez a döntés mintegy 3 és félezer nyomtatvánnyal csökkentette a Kisnyomtatványtár évi gyarapodását. Gyűjtési korlátozás érvényesült a tankönyvek és jegyzetek s még más kategóriák vonatkozásában is. Az új *Gyűjtőköri Utasítás* végleges változatának kialakításával az év során foglalkoztunk, de végleges kialakítására és jóváhagyására csak 1979 elején kerül sor.

Az egyes különgyűjtemények gyűjtőköri profiljának visszamenőleges korrekciója során a Színháztörténeti Tár a nála őrzött grafikai plakátokat átadta a Kisnyomtatványtárnak.

Állomány, állományépítés

Könyvtárunk állománya 1978-ban 44 049 kötet könyvvel, 5708 évf. időszaki kiadvánnyal, 13 388 db kézirattal és 51 258 db egyéb dokumentummal, összesen tehát 114 403 könyvtári egységgel gyarapodott. Az év folyamán az állományból törölt egységek száma 25 321 (ebből mintegy 25 000 kisnyomtatvány-duplum), így a tényleges gyarapodás 89 082 egység, az előző évek átlagánál alacsonyabb. A könyvtár állománya 1978. december 31-én 5 530 010 egység volt.

A belföldi dokumentumok gyűjtési szelekciója, amely a kötelezpéldányok mechanikus fogadása helyébe lépett, egyedi döntéseket igénylő többletmunkát jelentett a Gyarapítási osztály számára. Szükségességének bizonyítéka azonban, hogy a válogatási elv érvényesítése mellett is a könyvek és időszakos kiadványok e forrásból származó együttes gyarapodása kb. 10 százalékkal növekedett 1977-hez képest (1977: 33 901, 1978: 37 880).

A könyvek gyarapodása egyéb beszerzési forrásokból is nőtt: magasabb volt az ajándékként érkezett, elsősorban a Fölőpéldány Központ anyagából származó kötetek száma. A külföldi vételből származó könyvek mennyisége viszont visszaesett. Ennek oka elsősorban a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat ügyintézésének egyre fokozódó hiányosságaiiban keresendő. Ez az évek óta fennálló probléma már igen sok panaszra adott okot s javulás helyett a helyzet tovább romlott. Ma már ott tartunk, hogy a késedelmes ügyintézés nem teszi lehetővé tőkés relációjú könyvbeszerzéseink szinten-tartását sem.

Az összegyarapodás csökkenése különösen egyes különgyűjteményi dokumentumok beszerzésének — mintegy 25 százalékos — csökkenéséből ered. Kevesebb volt a kéziratok gyarapodása s a szigorú válogatás eredményeképpen az előző évinek mintegy felére csökkent a kisnyomtatványok beszerzése. Ez azonban csak részben tehermentesíti a tárat, mivel fogadnia kellett mintegy 20 000 db hivatali és használati nyomtatványt, melyek a statisztikai adatokban a könyvek gyarapodásában szerepelnek, de végső soron nem a könyvraktári állományt növelik. A beszerzett térképek és zeneművek száma nőtt. A mikrofilmek gyarapodása a statisztika szerint jelentősen emelkedett, ez azonban a címléírasi egységek számának növekedését jelenti, míg valószínűleg az állományba került mikrofilmek kockaszáma mintegy 40 százalékkal kevesebb volt az előző évinél.

A törzsgyűjtemény — könyvek és időszakos kiadványok — gyarapodásának számszerű növekedése mellett tartalmi szempontból szegényesebb évet zártunk: mind a belföldi, mind a kultúregyezményes csere keretében érkező külföldi kiadványok kínálatában megnőtt a többedik kiadások aránya, így válogatási lehetőségünk is csak szerényebb lehetett. Ennek ellenére sikerült ebben az évben is a törzsállományt több becses darabbal gyarapítani. Ki kell emelnünk a Fölőpéldány Központ 16—17. századi kiadványokat tartalmazó jegyzékeit, amelyekből számos értékes könyvvel gyarapíthattuk állományunkat. Külön említést érdemelnek SZŐKEFALVI NAGY Béla 1956—1957. évi magyar időszakos kiadványokból álló ajándéka, DOMJÁN József, Amerikában élő neves magyar grafikusművész saját grafikai albumai és SZEGEDY MASZÁK Aladár ma már beszerezhetetlen hungarika dokumen-

tumokat tartalmazó küldeményei. A Nemzetközi Csereszolgálat anyagából ez évben a duplumcsere-jegyzékek révén juthattunk néhány ritka hungarikumhoz.

Könyvbeszerzésünk tudományszakok szerinti megoszlása az évek óta megszokott képet tükrözi: az irodalomtudomány és szépirodalom a történettudománnyal együtt áll az élen, ezt követik az általános művek, majd a társadalomtudomány következik. A művészetek és az 1850 előtt megjelent teológiai művek nagyobb csoportja után következnek a többi tudományszakok.

A belföldi dokumentumok retrospektív hiánypótlása terén — levelezés és bekérés útján — a könyvek mellett ez évben magyar időszaki kiadványok hiányzó évfolyamai és eddig ismeretlen címei (pl. 90 iskolai lap) is jelentősen gazdagították a gyűjteményt.

A gyarapítási munka egyik fő feladata továbbra is a külföldi hungarikumok aktív felkutatása volt. Ennek keretében neves külföldi magyar személyiségek szerzői bibliográfiáinak bekérésére nyílt lehetőség. Ezek a kezdeményezések több esetben bizonyultak eredményesnek: nemcsak bibliográfiai adatokat, hanem értékes adományokat is kaptunk. Megkezdtük a tőkés országokban 1945 után megjelent hungarikumok bibliográfiai adatainak tervszerű kigyűjtését is. Tovább folytatódott a régi magyarországi nyomtatványok nálunk hiányzó példányainak másolatok formájában való megszerzése. A szomszéd országokba irányuló hungarika-kutatások eredményeképpen mikrofilmen számos egyéb dokumentumot — kéziratokat, zeneműveket, színlapokat — sikerült biztosítani az állomány részére.

Mind a Kézirattárban, mind a Régi Nyomtatványok Tárában tartalmát tekintve igen jelentős volt az év gyarapodása. Ez annál is figyelemre méltóbb, mert ritkaságainkat észrevehető áremelkedés mellett sikerült beszereznünk. Az áremelkedések részben a magán-autográfgyűjtők tevékenységének megélénkülésével függnek össze. Ennek hátrányai már más téren is megmutatkoznak: a magángyűjteményekbe kerülő kéziratok nem hozzáférhetők a tudományos kutatás számára és megőrzésük, biztonságuk is erősen kérdéses.

A Gyarapítási osztály munkáját jelentősen megterhelte az új kötelesempeldány szétosztási rend következtében megváltozott munkarend bevezetése. Ez jelentős mennyiségű nyilvántartási, beszerzési és számla-adminisztrációs munkát hárított az osztályra s új szervezeti megoldásokat tett szükségessé. Ugyanakkor nem vált még rutin-folyamattá a hivatali-használati, efemer értékű időszaki kiadványok ún. csoportos feldolgozásra, és a korábban könyvként kezelt periodikumok folyóiratkénti feldolgozásra való indítása sem. Mindennek következtében az egyedi elbírálást igénylő tételek száma növekedett, az egyenletes teljesítményt biztosító rutinszerű munkamenet akadozott. Ennek ellenére a kötelesempeldányok indítása naprakész volt és sikerült biztosítani a kurrens külföldi beszerzések feldolgozásra való folyamatos irányítását is.

Jelentősen növekedtek a Gyarapítási osztályra háruló hatósági feladatok is. Ennek keretében számos esetben végeztek könyvek, gyűjtemények értékbecslését, könyvek és egyéb kiadványok külföldre vitelének ellenőrzését, ill. engedélyezését (800 esetben magánfeleknek, 191 esetben exportra),

magánszemélyek és közkönyvtárnak nem minősülő jogi személyek egyedi dokumentumaira vagy gyűjteményeire vonatkozó védelesei ügyek intézését, beleértve az 1978. évi könyvaukcióról árverésre került művek előzetes, védelesei és kiviteli engedélyezés szempontjából történő elbírálását. A Kulturális Minisztériumba mintegy 100 védelesei javaslatot terjesztettek fel. E feladatok ellátása igen nagy megterhelést jelent a könyvtárnak.

Az egyetemes nyomdatörténeti jelentőségű korai nyomtatványok száma ez évben öt értékes művel gyarapodott; valamennyi hazai forrásból került könyvtárunkba. Az Állami Könyvterjesztő Vállalattól vásárolt 15. századi kötet négy ősnymtatványt foglal magában, közülük három eddig egyetlen példányban sem volt meg Magyarországon: NIAVIS, Paulus: *Latinum idioma pro parvulis editum* (Leipzig, Konrad Kachelofen, c. 1495); MONTE RUTILO, Samuel de: *Synonyma partium indeclinabilium* (Speier, Johann és Konrad Hist. c. 1487); CICERO: *De proprietatibus terminorum* (Augsburg, Anton Sorg, 1488.)

Ritka és érdekes magyar vonatkozású ősnymtatvány BURCHARDUS Urspergenises krónikája, amely 1472-ben Augsburgban látott napvilágot. Az eredeti, fatáblás bőrkötésben fennmaradt korai nyomtatványt az ÁKV antikvár-könyvaukcióról vásároltuk meg.

A magyar nyelvű új szerzemények között a legérdekesebb SÁMBÁR Mátyás *Orvosló ispitály* című műve (H. ny. n., 1697. RMK. I. 1515), a 17. századi hitvita-irodalom egyik legélesebb hangú emléke. Ma a legnagyobb ritkaságokhoz tartozik s már SZABÓ Károly is csupán két példányát említi a kiadásnak

NÁDASI János *Annuae literae Societatis Jesu Anni MDCL* című művét (Dillingen, 1658, RMK, III. 2011) külföldről vásároltuk meg. A Nagyszombatban született, majd ugyanitt teológiai tanárként működött NÁDASI Rómában a jezsuita rend évkönyveit szerkesztette. SZABÓ Károly e nyomtatványnak csak a müncheni példányát említi, újabb hazai példány azóta nem bukkant fel belőle.

Könyvtárunkban meg nem levő RMK-művekként sikerült megszereznünk a gályarabságot szenvedett protestáns lelkésznek, OTROKOSI FÓRIS Ferencnek három munkáját: az *Apocalyptic tuba quinta*-t (Amsterdam, 1690, RMK. III. 3604), a *Sententia media ac pacificatoria*-t (Amsterdam, 1690, RMK. III. 3605), és a *Strenae cuiusdam discussio pacifica*-t (Amsterdam, 1690, RMK. III. 3606).

Újabb hungarika-röplapjaink közül figyelmet érdemel Conrad CORDATUSnak *Ursach warum Ungern verstöret ist* című kis műve, amely három évvel a mohácsi csata után jelent meg, valamint egy 1683-ban Rómában kiadott magyar vonatkozású röpirat.

Ez évben vásároltuk meg LUTHER és ERASMUS egy-egy értékes s könyvtárunkban még meg nem levő munkáját: LUTHER, Martin: *De servo arbitrio... ad D. Erasmusum* (Wittenberg, 1525.); ERASMUS Desiderius: *Hyperaspistes diatribae adversus Servum arbitrium M. Lutheri* (H., ny. n. 1526.). Tudománytörténeti szempontból jelentős mű PLINIUS Secundus Caius *Naturalis historiae libri XXXVII* c. műve, a korabeli természettudományos ismeretek összefoglalása, amelyet szép velencei humanista kiadásban vásároltunk meg. Eddig is elég gazdag botanikai irodalmunk újabb értékes gya-

rapodása Adam LONICER és a neves olasz botanikus és orvos Pietro MATTIOLI híres *Kreuterbuch*-ja (Frankfurt, 1560, illetve 1590.), valamint MATTIOLI mintegy 1200 metszettel illusztrált összes műveinek kiadása (Frankfurt, 1598.).

Az újabbkori hungarikumok közül kiemelkedik John JACKSON *Tagebuch einer im Jahre 1797 unternommenen Landreise aus Ostindien nach Europa... durch... Siebenbürgen, Ungarn... Mit einer Reise-Charte*. c. angolból fordított munkája (Weimar, 1803.), valamint Anton ZIEGLER *Vaterländische Bilder-Chronik aus der Geschichte des österreichischen Kaiserstaates*. . . c. Bécsben, 1850-ben megjelent műve. Ritkaságnak számít ZALKA Máténak egy Moszkvában, 1933-ban kiadott könyve (*Ne tak proszto*) és SOLOHOV *Új barázdát szánt az eke* c. művének 1938-ban, Pozsonyban, a Prager kiadónál megjelent magyar fordítása. Xerox-másolatban szereztük meg PETŐFI János vitézének szlovák nyelvű fordítását, valamint egy KOSSUTH Lajosról szóló művet (*Louis Kossuth as he was known to his contemporaries, statesmen, soldiers, and fellow-exiles, etc.*), amelyek Pittsburgh-ban, 1902-ben láttak napvilágot.

Az újabbkori hazai ritkaságok közül az alábbiakat említjük meg: *Csízio, vagyis a csillagászati tudománynak rövid és értelmes leírása*. Pest [1797 és 1806 között], *Föld és hold-világi időnaplár Nagy-Pannoniában. Az Európai számlálás szerént 1826—[182]7. természeti-esztendőre...* (Pest, 1826.) BRUNSZWIK Teréz: *Számadás a kisdedovó intézetekről 1830-dik esztendei I-ső júliustól fogva 1833-dik végéig*. (Buda, 1836.) J. A. COMENIUS: *A' világ képekben a' magyar ifjúság számára...* (Pozsony, 1842.) *Ausführliche Beschreibung sämmtlicher Mineralbäder, Gesundbrunnen und Heilquellen des Königreichs Ungarn, Croatien, Slavonien und Siebenbürgen...* (Kaschau, 1834.) BISZTRAY Károly 48-as honvédtiszt emlékirata *A régi Erdély* címmel, melyet BISZTRAY Gyula rendezett sajtó alá és *Az ezeregyéjszaka* könyvének hétkötetes, 1923—1928 között megjelent kiadása.

A külföldi könyvritkaságok és könyvművészeti alkotások közül ABRAHAM a Sancta Clara egy művét (*Stella ex Jacob orta Maria...* Viennae 1680.) J. BIDERMANN *Ludi theatrales sacri...* (Pars 1—2. Monachii, 1666.), Aloys SENEFELDER két munkáját (*L'art de la lithographie...* Paris, 1815. *Vollständiges Lehrbuch der Steindruckerey...* München—Wien 1818.) és B. M. VALENTINI *Museum Museorum, der vollständige Schau-Bühne aller Materialien und Specereyen...* mit etlich hundert sauberen Kupferstücken... (2. ed. Frankfurt/M. 1714.) c. művét említjük meg.

Az időszaki kiadványok közül értékes hungarikumok a Cleveland-i *Dongó* (1903.), *A Verhovay Szervezők Lapja* (Detroit, 1936.), egy magyar hadifogoly-lap (Mailly le Camp, 1946). Becses gyarapodás a *Nouvelles de la République des lettres* (Amsterdam, 1686., 1687., 1688.) és a *Sonntagsblatt für die Jugend zur Belohnung und Ermunterung ihres Fleisses...* (3. Bd. Pest 1816, 12 részben színes táblával.)

A segéd- és kézikönyvek közül a barokk-korral egy francia és egy német munka foglalkozik (ARBOUR, Romeo: *L'ère baroque en France. Répertoire chornologique des éditions de textes littéraires 1585—1615*. Tome 1—2. Genève, 1977. *Deutsche Drucke des Barock 1600—1720 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel*. Hrsg. von Martin Bircher. Abt. Bd. 1- Nendeln 1977-.),

az életrajzi lexikonok közül említésreméltók: *Encyclopedia of American biography*. (Ed. by J. A. Garraty and J. L. Sternstein. New York—London, 1976.) *Who's who in architecture. From 1400 to the present day*. (Ed. by J. M. Richards. London, 1977.) KEEGAN, J.—WHEATCROFT, A.: *Who's who in military history from 1453 to the present day*. (New York, 1976.) és ASH, B.: *Who's who in science fiction*. (London, 1976.).

Összefoglaló kézikönyvek a *McGraw-Hill encyclopedia of science and technology*. (4th ed. 15 vols. New York, 1977.) *Histoire économique et sociale du monde* (Vol. 1—6. Paris, 1977.) és Y. DEVAUX műve: *Dix siècles de reliure* (Paris, 1977.).

A kéziratok beszerzések közül középkori kódexeink sorát egy érdekes darab gyarapította: Johannes de UTINO világkrónikájának egy 15. századi másolata. A krónikához, melynek eredetije 13. századi, s amely az őszövet-ségi királyok, a pápák és császárok életrajzait és (fiktív) portréit tartalmazza, a 15. században egy ismeretlen szerző kiegészítésül megírta a magyar királyok történetét, lerajzoltatva az életrajzok mellé az egyes királyok ugyan-csak képzeletből alkotott portréit is. A portré-változatok — és életrajzok — érdekes kutatási anyagot szolgáltatnak a medievisták számára.

Kevésszámú KÖLCSEY-kéziratainkat ez évben KÖLCSEY Ferenc tíz kisebb filológiai-nyelvészeti kéziratával sikerült kiegészíteni, melyek közül kilenc ismeretlen, kiadatlan. Értékes gyarapodás JÓKAI Mór *Névtelen vár* c. regényének kézírata is. E mű kézírata lappangott: most az NSZK-ból tért haza. Feltehetőleg a regény magyar megjelenése után azonnal elkerült az országból, s alapjául szolgált az első magyar kiadás után egy évvel megjelent német fordításnak. KOMJÁTHY Jenő hagyatékának egy töredéke is (levelezések, fényképek) hozzánk került.

A 20. század első évtizedeiből származik az utóbbi évek beszerzéseinek egyik legizgalmasabb anyaga: ELEK Artur levelezése. ELEK hagyatékának nem leveles része már régebben a Széchényi Könyvtárba került. ELEK levelezését szintén a könyvtárunknak szánta; ez az anyag azonban elkallódott, s csak ebben az évben került elő, két forrásból, egymást kiegészítve. A mintegy hat és félezer darabból álló irat-együttes a *Nyugat* tág értelemben vett körének igen gazdag forrásbázisa. Valamennyi darab ismeretlen, újdonságot jelent a kutatásnak. A teljes névjegyzékből csak néhányat emelünk ki: ADY Endre (13 kiadatlan levéllel), BABITS Mihály, KOSZTOLÁNYI Dezső, MÓRICZ Zsigmond, TÓTH Árpád, RÉVÉSZ Béla, FÜST Milán, GELLÉRT Oszkár, DÉRY Tibor, CSÁTH Géza, a két CHOLNOKY, FÜLEP Lajos és LUKÁCS György.

Az utolsó fél évszázad még egy kiemelkedő emlékcsoporttal szerepel: JÓZSEF Attila verskézíratai, köztük néhány legfontosabb vers kéziratával (*Thomas Mann üdvözlése, Ady emlékezete, Számvetés, Levegőt! Emberiség*). Értékes beszerzés még DSIDA Jenő 38 levele, SZÁDECZKY KARDOSS Margitnak, a történész leányának nagy terjedelmű hagyatéka, mely írólí evelken, több évtizeden át írott naplón túl egy korszak intellektuális beállítottságú nőtípusának életformájára vet világot, továbbá JUSTUS Pál publicisztikai hagyatéka.

A Zeneműtár GOLDMARK Károly zeneszerző hagyatékával gyarapodott, amelyet egy LISZT-hagyaték-részlet átadása ellenében csereképpen szerez-

tünk meg a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolától. Értékes magyar zenetörténeti emlékek számít a BÁLVÁNSZKY-kézirat (1817). Számos művel gyarapodott a 20. századi magyar zeneszerzők eredeti kéziratainak gyűjteménye. Vétel, ill. ajándékozás révén a szerzőktől jutottak birtokunkba ÁDÁM Jenő, KÓSA György, KISZELY Gyula, MOLNÁR Antal, RÁNKI György és OTTÓ Ferenc kéziratai, a Zeneműkiadó Vállalattól kaptuk ajándékba BALASSA Sándor, DÁVID Gyula, DECSÉNYI János, DOHNÁNYI Ernő, FARKAS Ferenc, GESZLER György, HUZELLA Elek, KADOSA Pál, KOCSÁR Miklós, KÓKAI Rezső, LENDVAY Kamilló, PAPP Lajos, SÁRI József, SÁRY László, SZÉKELY Endre, SZŐLŐSY András és VINCZE Imre autográfjait.

A Színház-történeti Tár — a Magyar Színházi Intézettel együttműködve — megszerezte a pesti és budai német színház színlapjainak fényképmásolatait az 1794 — 1844 közötti időszakból. (1877 felvétel negatívon.) Nemzeti Színház és Madách Színház műsorra tűzött darabjainak 233 szövegkönyv olvasópéldányát ajándék képpen kaptuk meg, kiegészítve ezzel a mikrofilmen megszerzett rendező- és sugópéldányokat. A fővárosi és vidéki színházi előadásokról több mint ezer db fényképet vásároltunk. Az erdélyi, vajdasági és szlovákiai magyar színjátszás dokumentumaiból mintegy 200 színlap, aprónyomtatvány és fénykép, valamint sajtókivágat gazdagította a tár gyűjteményét. A díszlet- és jelmeztervek gyűjteménye újabb két és félszáz darabbal szaporodott BAJA Benedek, FEHÉR Miklós, JÁNOSKUTI Márta, KÖPECZI RÁCZ István, MAKAI Péter, MÁRKUS László és NAJMÁNYI László alkotásaiból.

A gyarapításra fordított összeg 1978-ban 6,03 millió forint volt, jelentősen magasabb ez előző évinél. Ennek oka, hogy az év kezdetétől az új kötelesempéldány-elosztási rend bevezetésével a többesmpéldányokat vétel útján kellett beszerezni. A nemzetközi csere céljára történő felhasználás (összesen 1,3 millió) 300 000 forinttal lépte túl a biztosított hitelkeretet. A csere céljaira történő nagyobb arányú vásárlás szintén a kötelesempéldány-elosztás új rendszerével függ össze: az eddigi 2—8 példány helyett általában 2, egyes esetekben 3 példány juthat a kötelesempéldányokból a Nemzetközi Csereszolgálat részére.

A szocialista országok nemzeti könyvtárai közötti együttműködés keretében részt vettünk a Lipcsében tartott állománygyarapítási munkaértekezleten, amely az egyes nemzeti könyvtárak kötelesempéldány-gyarapodásával és ennek keretében az új magyar kötelesempéldány-rendelettel foglalkozott, előkészítve az 1979-ben Budapesten megrendezendő 3. állománygyarapítási nemzetközi konferenciát.

Feldolgozás és katalógus-rekonstrukció

A könyvek feldolgozásában az elsődleges cél a színvonal fenntartása mellett az átfutási idő csökkentése volt és ebben — az általános nagykönyvtári gyakorlatot véve alapul — sikerült az optimális eredményt elérni. A kötelesempéldányok feldolgozási ideje 6 hétben, a külföldi kiadványoké 4 hónapban stabilizálódott. Ehhez az eredményhez a munkamenet módosítására és a re-katalogizálás átmeneti csökkentésére volt szükség. A csökkentés ellenére

azonban a TODORESZKU-gyűjtemény — a Régi Nyomtatványok Tárától átvett — 1711 után megjelent és eddig katalógusban fel nem tárt magyar anyagának feldolgozása is befejeződött és elkészült az ugyancsak átvett első kiadás-gyűjtemény (RE) nyilvántartásba vétele, rendezése és kiegészítése.

A könyvek szakozásának számszerű eredményei az elmúlt évek tény-számait messze meghaladják. Ez a rendkívüli teljesítmény az előző időszak hosszú átfutási idejéből eredő lemaradás felszámolása érdekében vált szükségessé; de a megnövekedett mennyiségű anyag feldolgozása és tárolása egyben ismét rávilágított a Szakozó osztály létszamarányának és főként elhelyezésének további tarthatatlanságára.

A modern könyvek feldolgozása keretében 18 318 könyv címléírása (terv: 19 000) és 16 037 könyv szakozása (terv: 14 800) készült el.

Az időszaki kiadványok címléírása még egész évben párhuzamos munkafolyamatokat jelentett: a régi és az új periodika-címléírasi szabályzat, valamint a könyv jellegű periodikumoknál a könyv-címléírasi szabvány alkalmazását. Az év végére kialakult végleges tipológiai és címléírasi rendszer lehetővé tette a párhuzamos munkák megszüntetését. A kétszeresen végzett feladat ellenére 17 909 címléírás, ill. rávezetés készült el (terv: 16 200). A következő évre áthúzódó feladat maradt azonban az 1976-ig a Kisnyomtatványtárban gyűjtött időszaki kiadványok (már rendezett, jelzettel ellátott és a sajtóbibliográfiában regisztrált) 1809 címének a katalógus számára történő feldolgozása.

A periodika-gyűjtemény rekatalogizálása — a Vezetői tanácsi harározat értelmében átdolgozott munkamenet szerint — folytatódott.

A katalógusok szerkesztése az előre meghatározott tervszámoknak megfelelő ütemben haladt, folyamatosan végezve a kurrens gyarapodás címléírásainak naprakész beosztását is. A könyv- és periodika-katalógusok kurrens gyarapodása egy országos központi katalógus gyarapodási mennyiségét is meghaladja (tény: 257 166; tervek: 227 570).

A katalógusrekonstrukciós munkák közül kiemelkedő a könyvek sorozati katalógusában nyújtott teljesítmény, az előző évhez képest négyszeresre tervezett mennyiség túlteljesítése (1977: 21 956; 1978: 91 656 cédula). A szak-katalógusrekonstrukció ütemét is sikerült az előző évek csökkentéséhez képest ismét gyorsítani, az elvégzett mennyiség azonban — a kurrens szakozás számszerű növekedése és a munkakörülmények már említett fokozódó lehetetlenülése miatt — nem érte el a tervezettet.

A shared cataloguing program keretében a Library of Congress számára vállalt válogató és bibliográfiai adatszolgáltató munka zavartalan ütemezésben haladt. A címléírásokat azonban — a gyors átfutású központi cédulaszolgáltatás megindulásáig — csak gépiratmásolatban tudtuk nyújtani. (5360 címléírás, ebből 1832 mű rendelésre való kijelölése.)

A különbözőgyűjtemények a kurrens anyag feldolgozásával s ezen túlmenően még egyéb feltáró munkával is hozzájárultak a könyvtár állományának sokoldalú feltárásához. A Kézirattár elkészült BAJCSY-ZSILINSZKY Endre, KRUDY Gyula, MOLNÁR Jenő, SZÉP Ernő, SÍK Sándor és ZILAHY Lajos fondjának feldolgozásával, jelentősen előrehaladt KOVÁCS Máté fondjának s megkezdődött KERESZTURY Dezső fondjának feldolgozása. A BARTONIEK-féle latin kódex-katalógus pótkötete újabb 30 kódex feldolgozásával túljutott a

feldolgozásra kerülő anyag fele mennyiségén. A Régi Nyomtatványok Tára jelentős előrehaladást ért el az antikva katalógus kiadásra való előkészítésében, s már csak a csonka nyomtatványok, töredékek meghatározása van hátra. Turkológus szakértővel sikerült elkészíttetni az Ibrahim MŰTEFERRIKA-gyűjtemény címleírásait. A Zeneműtár folytatta a zeneműkéziratok, a Térképtár a kéziratos térképek, a Kisnyomtatványtár a két világháború közötti grafikai plakátok feldolgozását. A Színháztörténeti Tár a Magyar Műsorkönyvtárban befejezte a KRECSÁNYI-könyvtár anyagának és a vegyes eredetű színműveknek leírásait.

Komoly gondot jelentett ebben az évben is az egész könyvtár katalógus-szorosítási igényeinek kielégítésére hivatott adréma-üzem csökkent teljesítőképessége, amelyek következtében a katalógus-szerkesztésben több gyűjteményben jelentős lemaradás keletkezett. Az üzem gépeinek állapota évek óta megújuló problémák forrása s arra figyelmeztet, hogy a katalóguscédulaszorosítás új útjait keressük.

Raktározás

Az állomány védelmét és biztonságosabb kezelését elősegítette néhány évek óta rendezetlen raktári probléma megoldódása (a vári toronyraktárak teherliftjeinek, a vári déli 10. raktárszintnek, a vári telefonállomásnak az átvétele; a teljes törzsállomány portalanítása). Mindezek ellenére változatlan, sőt fokozódó felelősséget és gondot jelent a központi épületekben a raktári férőhelyhiány és a külső raktárakból történő szállítás (évi mintegy 60 000 kötet) okozta rongálódás. Az év második felében kiemelt feladatként megkezdődött az állománybiztonság érdekében szükséges belső rendelkezések és a forgalmazás korlátozására vonatkozó javaslatok kidolgozása. A Vezetői Tanács által elfogadott elvek szerint már a következő évben érvényesíteni szándékozunk azokat az intézkedéseket, amelyek a nemzeti könyvtár állományának biztonságos és lehető épségben való megőrzését hivatottak szolgálni.

A raktári munka — nagy nehézségek árán — tervszerűen és rendezetten folyt. A központi raktárak forgalma 147 256 könyv, 103 664 kötet hírlap és folyóirat és 192 111 füzet kurrens időszaki kiadvány volt. Ebből 27 374 kötet könyvet és 32 213 kötet periodikumot külső raktárakból kellett az olvasótermekbe szállítani. A gépkocsin, ládákban történő ide-oda szállítás a legnagyobb gondosság mellett is az anyag rongálódását, élettartama meg rövidülését eredményezi.

Komoly nehézséget jelentett az olvasók kiszolgálásában, hogy a Rosenberg-házaspár utcai hírlapraktár felújítási, átépítési munkálatok miatt az év első három hónapjában hozzáférhetetlen volt.

A raktári férőhelyhiány súlyosan jelentkezik a különgyűjteményekben. Különösen sürgető raktárhiány lépett fel a Kézirattárban és a Régi Nyomtatványok Tárában. Ezeket a gyűjteményeket — mint könyvtárunk állományának legféltettebb, és a leggondosabb kezelést és őrzést kívánó részeit — nem vihetjük a vári raktárakba, de még közeli pót-raktárakba

való szállításuk is meggondolandó. További négy különgyűjtemény már anyagának egy részével fokozatosan a vári toronyraktárakba települt át s feltehetően ez a sors vár még további állományrészeikre is.

Állományvédelem. Köttetés

Könyvtárunk az előző éveknél még fokozottabb mértékben kívánja előtérbe állítani az állományvédelmet. Ami az állomány fizikai megóvását — köttetését, restaurálását — illeti, az e téren rendelkezésre álló lehetőségek még ma is kiáltó ellentétben vannak a szükséglettel, sőt a helyzet rosszabbodó tendenciát mutat. Belső kötészetünk a törzsállomány részére a kötetek rongált állapota miatt még a tervezett 8000 egységet sem tudta vállalni. (Elkészült 5600 kötet, külső kötészetben további 4000 kötet.) A kötészeti üzemekben sok tényező hátráltatta a termelést: szakképzett munkaerők távozása, a könyvkötészet helyiségeinek felújítása következtében kieső munkaidő stb. Romlott a köttetésre kerülő anyag minősége is: a régi könyvek, de különösen a régi hírlapok jelentős százalékát először javítani, restaurálni kellett, így azonos idő alatt kevesebb kötés készülhetett el. A saját kiadványok terjedelmi növekedése az eddiginél több kötészeti kapacitást kötött le és vont el az állományi anyag köttetésétől. Végső soron a Könyv- és Hírlapkötészet 8627 állományi egység kötését végezte el (könyv, folyóirat és hírlap: 8542, zenemű, atlasz 84). Ebből a mennyiségből viszonylag magas, mintegy 25 százalék volt a különgyűjtemények és az egyes osztályok segédkönyvtárai részére bekötött dokumentum-mennyiség s 75 százalék esett a törzsgyűjteményre.

Restaurálás

A Hírlap-állományvédelmi osztályon a magyar hírlapok állományvédelme keretében 1193 kötet került javításra (1977: 1902 kötet), a kijavított lapok száma 30 471 (1977: 40 510). Az előző évihez viszonyított kisebb teljesítmény — nagyobb időráfordítással — a javítandó kötetek rosszabbodó állapotának következménye.

A különgyűjtemények részére a Restauráló Laboratórium 577 dokumentum restaurálását, a zirci műemlékkönyvtárban 1552 kötet helyszíni konzerválását végezte el. A Hírlapállományvédelmi osztály terven felül 10 150 db 1918-as szöveges plakátot laminált a Kisnyomtatványtár részére. Az egyházi könyvtárak állományából 18 kötetet restauráltunk (középkori kódexek, RMK-kötetek és ősnymtatványok).

Jelentős állománymegóvó munka folyt a Raktári osztályon (1064 kötet könyv és 1582 kötet periodikum javítása, 145 kötet könyv újrakötése) és szerződéses munkaerők alkalmazásával a Térképtárban is.

Mindezen eredmények azonban a sürgős restaurálásra, javításra váró anyag mennyiségéhez képest még mindig elenyészően kevésnek bizonyulnak. Helyhiány, szakképzett munkaerő hiánya és a létszámfejlesztés elmaradása olyan objektív tényezők, amelyek a jövőben sem fognak lényegesen változni.

Jellemző adat, hogy az 1978/79-es tanévre — jelentkező hiányában — a kötetekre egyetlen új ipari tanulót sem tudtunk felvenni. A szakember-hiányhoz hozzájárul, hogy Magyarországon nincs szervezett papír-restaurátor képzés s így a betanítás, képzés kizárólag a könyvtárak, levéltárak és múzeumok egyes műhelyeire hárul. E szükségletekből kiindulva kezdett a Hírlap-állományvédelmi osztály már évekkal ezelőtt egy kutató—fejlesztő—képző részleg létrehozásához, ill. megalapozásához. Ebben az évben nagymértékben előrehaladt a kémiai laboratórium berendezése és felszerelésének bővítése, s munkába állítottunk egy vegyésztechnikust. Az itt folyó kutatómunka új anyagok és eljárások kikísérletezésével már számottevő eredményeket hozott a restauráló munka módszereinek fejlesztésében. Biztató eredmény, hogy a Diósgyőri Papírgyár elvállalta a tartós papír készítésére vonatkozó javaslatunk kivitelezését. Elért eredményeink már széles körben kezdenek ismertté válni: egyre többen keresnek fel bennünket tapasztalatcserére, a jobb módszerek megismerésére, sőt hosszabb időtartamú szakmai gyakorlatra.

A papírhasítás módszerét egy lipcsei tanulmányút során két dolgozó elsajátította s mind a könyvtár, mind más intézmények szakemberei előtt bemutatót tartottak az új eljárásról. A szélesebb körű alkalmazáshoz szükséges gép üzembe helyezésére viszont csak 1979 elején kerülhet sor. A papírontó berendezés modellje készül, de befejezése csak a következő évben várható.

A kutató-fejlesztő munka szempontjából jelentősek voltak a fejlődő nemzetközi kapcsolatok, melyek közül a már említett lipcsei tanulmányút, valamint az ICOM Konzerválási bizottságának zágrábi kongresszusán való részvétel volt különösen eredményes és tanulságos.

Mikrofilmezés

A magyar hírlapok állományvédelmi mikrofilmezése keretében a hírlapfeldolgozó osztályon az előkészítés tíz hónapon át szünetelt, mivel a Mikrofilmtár előző évi építkezése-felújítása okozta elmaradás következtében előbb az 1977-ben előkészített anyagot kellett lefényképezni. Az évi teljesítmény 847 491 felvétel (terv: 1 000 000) megközelítően 1,5 millió hírlapoldalaról (terv: 2,2 millió). Az elmaradás oka, hogy egyre rosszabb állapotban levő és egyre kisebb terjedelmű hírlapok kerülnek mikrofilmezésre. (Az év folyamán fényképezett hírlapok átlagos terjedelme 2113 oldal volt.) Az ebből adódó munkatöbblet mind az előkészítésnél, mind a fényképezésnél, mind pedig a negatív filmek könyvtári feldolgozásánál jelentkezik. Az alapnegatívok készítésével párhuzamosan a hírlapokról és folyóiratokról 714 253 felvételenyi pozitív olvasófilm készült.

Ez évben az új Pentakta-gépsoron megindult a magyarországi folyóiratok mikrofilmlapra való felvétele. Bár a tervbe vett 400 000 oldalt fényképezésre előkészítették, ennek csak egy része készült el (46 144 felvétel, mintegy 90 000 oldal). Az új gép üzemelése ugyanis komoly problémákat vetett fel: az ORWO-film nem volt megfelelő s így a selejt rendkívül magas lett. A jövőben valószínűleg tőkés importból származó filmet kell e célra felhasználnunk.

A különgyűjteményi állományvédelmi mikrofilmmezést — a hírlap-fényképezés ütemének lassúbbodása folytán — valamivel növelni lehetett. Megnőtt a színes felvételek száma is a Kisnyomtatványtár és a Színháztörténeti Tár anyagából. A különgyűjtemények részére elkészült összesen 341 050 felvétel, ebből színes 2431; az átadott pozitív olvasófilm mennyisége 281 169, ebből színes 4512. A más könyvtárakban állománykiegészítési céllal végzett mikrofilmmezési tervet — rajtunk kívül álló okokból — csak részben sikerült végrehajtani. A soproni levéltárban őrzött színházi dokumentumokról mintegy 10 000 felvételt készítettünk.

Más könyvtárak részére állományuk kiegészítésére mintegy 1 millió felvételnyi pozitív másolatot és közel 90 ezer másodnegatívot adtunk át.

A hírlap állományvédelmi mikrofilmmezés eddigi eredményeinek és jelenlegi helyzetének felülvizsgálata egy szakértő bizottság segítségével megindult. A bizottság 1979 elején terjeszti be jelentését.

Nemzetközi mikrofilm-csere forgalmunk évről évre gyengül: ebben az évben a partner-könyvtáraknak kérésükre 7833 kocka mikrofilmet küldtünk (Matica Slovenska, Martin: 7411, Matica Srpska, Újvidék: 392).

Reprográfia

A Sokszorosító üzem több új gépet helyezett üzembe (Romayor 313, perforáló gép stb.), amelyek hozzájárultak a termelés egyenletesebbé tételéhez. Az új Caps gépegység üzembe helyezése — mely mikrofilmről ad papírképet — a működtetéséhez szükséges anyagok hiánya miatt csak 1979-től lehetséges.

A rotaprint sokszorosítás mennyisége valamivel alatta maradt a tervezetnek, de még így is magasabb volt az előző évek teljesítményénél. Ennek ellenére — a könyvtár megnövekedett kiadványi tevékenysége folytán — feszültség jött létre a sokszorosítás—fűzés—kötés munkafolyamatai kapacitása és a könyvtári igények között. Ennek feloldását előrelátóbb tervezéssel, jobb munkaszervezéssel és új kiadási formák (microfish) keresésével kívánjuk a jövőben feloldani.

SZOLGÁLTATÁSOK

Olasó- és tájékoztató szolgálat

A központi olvasószolgálat munkáját meghatározó körülmények — korszerűtlen elhelyezés és berendezés, helyhiány, zsúfoltság, az állomány decentralizált elhelyezése — ebben az évben sem javultak, sőt bizonyos területeken és időszakokban még tovább romlottak. Az a tény, hogy könyvtárunk állománya már közel felerészben külső raktárakban van elhelyezve (a várban, ill. a Rosenberg-hp. utcai hírlap-raktárban) s csak előrendeléssel, napok múlva használható, nem vonzza az olvasóközönséget. Ugyanakkor az állandó ide-oda szállítás jóvátehetetlenül rongálja a nemzeti könyvtár állományát.

Ilyen helyzetben a könyv- és az időszaki kiadványok olvasószolgálatára csak azt a célt tűzhettem maga elé, hogy az adott körülmények között mun-

káját szinten tartsa s ahol ez lehetséges — pl. a tájékoztatás területén — a színvonalat emelje. Ennek sikerét néhány — elsősorban külföldi intézménynek vagy kutatóknak adott — tájékoztatásra való reflexió igazolni látszik. A hírlaptári olvasószolgálati munka színvonalának emelését szolgálta a délutáni műszakra is biztosított tájékoztató-ügyeleti szolgálat rendszeresítése 1978 őszétől. Sikerült felszámolni a folyóiratcikk-katalógus évtizedes elmaradását is, s így a tájékoztatásnak ez a fontos munkaeszköze már naprakészen áll az olvasók rendelkezésére. Helyhiány miatt szükségessé vált a központi tájékoztatás segédkönyvtára revíziójának megkezdése.

A központi olvasószolgálat személyzeti viszonyai az elmúlt évhez képest javultak, bár sok fiatal munkatárs még korántsem tekinthető betanult tájékoztató könyvtárosnak s így az idősebb, tapasztalt munkatársakra még mindig aránytalanul nagyobb teher nehezedik.

Az év folyamán már előzetes vizsgálódásokat végeztek az 1979-től esedékes állományvédelmi és a használatot korlátozni kívánó intézkedések bevezetésével kapcsolatban. A Vezetői Tanács állásfoglalása szerint könyvtárunk eljutott arra a pontra, amikor már a vele szemben megnyilvánuló olvasói igényeknek — állományának súlyos veszélyeztetettsége, ill. biztos tönkremenetele nélkül — nem képes eleget tenni. Ennek felelősségét sem könyvtárunk vezetősége, sem kulturális kormányzatunk nem vállalhatja, így a dokumentum- és információ-szolgáltatás kényszerű korlátozásának útjára kell lépünk.

Könyvtárunkat 1978-ban 62 335 olvasó kereste fel és 383 632 könyvtári egységet használt. Ezek az adatok az előző évhez képest csökkenést jeleznek. (1977: 66 534 olvasó, 431 740 használt egység.) Csökkent — különösen a középiskolások eltanácsolása miatt — a beiratkozott olvasók száma is (1978: 12 781, 1977: 13 321).

A forgalomból a központi olvasótermekre (könyv, folyóirat, hírlap) 56 707 olvasó, ill. 152 603 használt egység jut. Ez az olvasók számában az elmúlt évhez képest 4,4 ezres, a használt egységek számában közel 50 ezres csökkenést jelent. Az olvasói létszám csökkenése teljes egészében a folyóirat- és hírlapolvasóteremben jelentkezett, a könyvek olvasótermében a forgalom még tovább nőtt. A kiszolgált egységek számának csökkenése is elsősorban a hírlaptári olvasóteremben mutatkozott, ahol a forgalom mintegy felére esett. Ennek oka részben pozitív, részben negatív. Pozitívnak kell tekintenünk, hogy a szórakoztató jellegű képeslapok, sportújságok forgalomból való kivonásának következetesebb érvényesítése eredményeképpen bizonyos olvasói igények kielégítése elmaradt. Negatívan hatott viszont, hogy a Rosenberg-hp. utcai hírlapraktárban folyó felújítási munkák miatt csaknem negyedévig szünetelt innen a kiszolgálás, már pedig olvasóink nagy része éppen a másutt nem található régi hírlapok miatt keres fel bennünket. Csökkent a forgalmazott könyvek száma is. Ez a csökkenés különösen akkor feltűnő, ha az évekkal ezelőtti adatokkal hasonlítjuk össze: az 1975-ös 139 ezres nagyságrenddel szemben áll a mai 106 ezres. A korlátozó intézkedések bevezetése előtt tényként kell megállapítanunk, hogy a dokumentumokra való várakozási idő meghosszabbodása már önmagában is korlátozó erővel hatott.

Egyre inkább tapasztaljuk a tudományos munkát végző kutató-olvasók

számának csökkenését is a hírlap-olvasószolgálatban. A beiratkozott olvasók közül csak mintegy 2000 a tudományos kutató (számuk azonban részben a minősítő kategóriák szigorítása miatt csökkent) és mintegy 10 800 az egyetemi hallgató, ill. egyéb olvasó. Állományunk decentralizált elhelyezése, a kiszolgálást nehezítő, vagy időnként lehetetlenné tevő körülmények éppen a tudományos munkát végzőket riasztják el.

A központi olvasószolgálat által adott írásbeli tájékoztatások, irodalomkutatások száma 414 volt. Ez számszerűségében kevesebb az előző évinél (587), de ennek oka, hogy szigorúbb szelekciót alkalmaztunk: a technikai jellegű felvilágosítást igénylő leveleket nem számítottuk be. Hazai intézménynek 124, külföldi intézménynek 45, hazai magánszemélynek 97 és külföldi magánszemélynek 148 esetben adtunk írásbeli tájékoztatást. (A külföldi magánszemélyek is általában egyetem vagy más tudományos intézet dolgozói.) A hazai tömegkommunikációs intézmények kiszolgálása egyre több feladatot ró olvasószolgálatunkra: gyakran állítunk össze megadott témában könyv-, cikk- és képanyagot a sajtónak, rádiónak és a televíziónak.

Az írásbeli tájékoztatások közül megemlítjük a jelentősebb bibliográfiai összefoglalásokat: magyar történeti periodikák annotált összeállítása; a Közművelődési törvényvel kapcsolatos irodalom; cikkek a lengyel irodalom magyar sajtóvisszhangjáról; postatörténeti adatok és adalékok; gyógyszer-történeti bibliográfia; neveléstörténeti bibliográfia; A Svéd Vöröskereszt magyarországi működése; magyar tudományos folyóiratok annotált jegyzéke; magyar-francia irodalmi kapcsolatok a 18. században; VERANCSICS levelezése; THOMAS MANN riportok; magyarországi könyvtárak ismertetése; LISZT Ferenc ábrázolások, karikatúrák; KANT, WIELAND és KRLEZA művei magyarul, róluk szóló irodalom, hatásuk; SHAKESPEARE fordítások; a magyar kémiai nyelv bibliográfiája; magyar írók Afrikáról; helytörténeti kutatások (Putnok, Csávoly stb.); orosz irodalom magyar fordítói, biobibliográfiák: magyar könyvtárosok ábrázolása és életrajza; munkásmozgalmi személyek életrajzi adatai.

A különgyűjteményeket 1978-ban 5628 olvasó kereste fel és 231 029 egységet használt. (E meglehetősen magas szám a Kisnyomtatványtár és a Színháztörténeti Tár színlapjainak, plakátjainak és kisnyomtatványainak használatából ered.) Megnőtt az írásbeli tájékoztatások száma, különösen a Zeneműtár, a Kézirattár és a Színháztörténeti Tár adott sok és színvonalas tájékoztatást. A Kézirattár egyre több alkalommal kölcsönözte színes ektachrome-felvételeit, melyek gyűjteményének értékeit, elsősorban a képes ábrázolásokat tartalmazó középkori dokumentumokat tehermentesítik az újra való fényképezések alól.

A könyvtárban őrzött dokumentumok alapján nyolc esetben adtunk ki hiteles másolatot, színlapok és más források segítségével 52 színésznek, ill. művésznek adtunk — nyugdíja megállapításához — igazolást. A könyvtárban őrzött dokumentumokról készült másolatok kereskedelmi célú reprodukálásáért 35 esetben róttunk ki jogdíjat.

Látogatók, kiállítások, műemlék könyvtárak

A könyvtárat felkereső látogatók — tanulmányi és szakmai csoportok, egyéni bel- és külföldi látogatók — részére rendszeresen végeztünk vezetéseket, bemutatásokat. Sajnálatos körülmény, hogy a látogatások éppen azt a két különgyűjteményt terhelik meg legjobban — a Kézirattárat és a Régi Nyomtatványok Tárát — amelyek jelenleg a legégetőbb férőhelyhiánnyal küzdenek. Ezért vagyunk kénytelenek számos látogató-csoport fogadását visszautasítani, ill. azt csak a legindokoltabb esetekben engedélyezni.

Könyvtárunkat 1978-ban 905 látogató kereste fel, ebből 452 volt külföldi.

1978-ben a következő kiállításokat rendeztük: száz éve halt meg SZIGLIGETI Ede; száz éve született HORVÁTH János; száz éve született Henrik IBSEN; száz éve született KRUDY Gyula; százötven éve született TOLSZTOJ.

Ez évben is számos esetben adtuk át dokumentumainkat kölcsönképpen más intézmények által rendezett kiállításokra. Ezek közül a jelentősebbek: Plakátművészet Thália szolgálatában (Magyar Nemzeti Galéria), Lengyel műkincsek (Iparművészeti Múzeum), TOLSZTOJ-kiállítás (Petőfi Irodalmi Múzeum), UITZ Béla emlékkiállítás (pécsi Janus Pannonius Múzeum), A magyarországi fogászat története (Simmelweis Orvostörténeti Múzeum), A közlekedési és hírközlési dolgozók az 1918-as forradalomban (Közlekedési Múzeum), A nép színháza 1918—1919 (Várszínház). Külföldön rendezett kiállítások közül kiemelkedik a kölni Schnütgen Múzeum „Die Parler und der Schöne Stil 1350—1400. Europäische Kunst unter den Luxemburgern” c. kiállítása, ahová négy kódexet kölcsönöztünk. Közreműködtünk „A magyar operai szcenika története 1837—1977” c. kiállítás anyagának összeállításában is, amelyet Ausztráliában, Sydneyben rendez az Operaház.

A zirci Reguly Antal Műemlék könyvtárban és a Gyöngyösi Műemlék könyvtárban jelentős felújítási munkák folytak. Zircen előkészületben van egy harmadik „barokk” könyvtárterem megnyitása, egyidejűleg pedig új kutatóterem létesítése. Gyöngyösön az eredeti helyére visszaköltöztetett könyvtár belső rendezése csaknem teljesen elkészült — a könyvtár megnyitásának az év végéig csupán műszaki akadályok álltak útjában. A látogatók száma Zircen a múlt évi 56 900-al szemben 1978-ban elérte a 62 000-t.

Reprográfiai szolgáltatások

A reprográfiai szolgáltatások keretében a fotónagyítások száma jelentősen nőtt, a fotóreprodukcióké azonos szinten mozgott. Valamivel kevesebb xerox-nagyítás készült, a xerox másolatok száma ellenben jelentősen megnőtt: az elmúlt évi 123 000-rel szemben idén 200 000 készült. Az OCE másolatok száma mintegy 90 000 volt. (Ebből az Olvasószolgálaton készült 55 023, a Könyvtárközi Kölcsönzésen 20 369, a Gazdasági Igazgatóságon — belső, hivatali használatra — 14 135.)

Bibliográfia

Kurrens nemzeti bibliográfiai munkálatok

A Magyar Nemzeti Bibliográfia Szerkesztősége több éves előkészítő munkájának eredményeként az 1978. évi 33. évf. 8. számától kezdődően számítógéppel készülnek a *Magyar Nemzeti Bibliográfia, Könyvek Bibliográfiá-jának* füzetei. A számítógépes technika alkalmazása nemcsak technikai korszerűsítést jelentett, hanem a kiadvány tartalmi, módszerbeli megújítását is. Így 1978-tól kezdődően a kurrens füzetek nemcsak az új könyvekről, hanem az élő sorozatokról és az új indulású időszak kiadványokról is tájékoztatnak, és nemcsak a tudományos, hanem a szépirodalmi gyűjteményekről is analitikus leírásokat közölnek. A nemzeti bibliográfiákra vonatkozó nemzetközi előírásoknak megfelelően, a címléírások az ISBD-knek megfelelőek, a nem latin betűs írású adatok átírása pedig az ISO-szabványok alapján készül. A gépi feldolgozás lehetővé tette a tételszámozás bevezetését és a leírások tételszámaira hivatkozó betűrendes mutató jelentős adatbővítését is. Sajnos a füzetek tartalmával egyelőre még nincs összhangban azok külalakja, mivel sokszorosításuk jelenleg egy 163 jel nyomtatására képes sornyomtatólánc felhasználásával történik. A könyvtár vezetőségének döntése értelmében, takarékosági okokból, a drága és hosszú átfutású fényszedésre csak az éves kumulációk előállításánál van lehetőség.

A kurrens füzetek anyagának feoldozásával és szerkesztésével párhuzamosan megkezdődött az MNB számítógépes rendszerének további hasznosítása, az első gépi kumuláció és a bibliográfiai tételek kísérleti cédulaváltozatának előállítása is.

A *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Zeneművek bibliográfiája* 1978. évi évfolyama és éves indexe megjelent.

A *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki kiadványok repertórium*a havi periodicitással megjelenő füzeteinek szerkesztése és megjelenése folyamatos volt. A teljes 1978-as feltárt, illetve bibliográfiába szerkesztett tételemennyiség eléri a 22 ezret. Az 1979. évi 1. számhoz adott „Útmutatót” betűrendes tárgymutatóval és a bevezető szöveg angol és orosz nyelvű változatával egészítettük ki. Elkészült továbbá egy 1977. évi supplementum, amelynek révén lehetővé vált a korábbi feldolgozásbeli elmaradások felszámolása. Folytak az 1976., 1977. és 1978. évi összesített mutatók szerkesztési munkái is, ugyanakkor elemző munkák indultak meg e szolgáltatás korszerűsítésének megalapozása céljából (gyűjtőkör, felhasználók stb.).

A *Külföldi magyar nyelvű kiadványok c. negyedéves bibliográfia és lelőhelyjegyzék* 1978. évi évfolyama és éves indexe, valamint a *Hungarika irodalmi szemle c. negyedéves bibliográfia és lelőhelyjegyzék* 1978. évi évfolyama megjelent.

A feldolgozó munkával összekapcsolt nemzeti bibliográfiai regisztrálás feladatát vállalta a Katalógizáló osztály a több évtizede hiányolt magyar sajtóbibliográfia 1976. évi 1. kötetének megjelentetésével. Az újabb 1720 címet tartalmazó 2. kötet 1979-ben jelenik meg. Az 1977-es kötet anyaggyűjtése és feldolgozása párhuzamosan haladt.

A *Magyar Könyvészet* éves kötetei közül 1978-ban az 1973. évi kötet

jelent meg, a továbbiak szerkesztése még folyik. Az 1976. évi kötet a számítógépes rendszer segítségével már automatikus úton készült el; ez egyben az MNB rendszer üzemelésének próbája is. Fényszedett sokszorosítására 1979-ben kerül sor.

A *Magyar Könyvészet. Tankönyvek* munkálatai az anyaggyűjtés, rendezés, szakozás munkafolyamataira korlátozódtak.

A *Magyar Könyvészet 1961–1975* időszak *Térképek* c. kötetéhez további 633 darab címléírás készült el. Ezzel a Térképtárban levő térkép és atlaszanyag — a kérdéses időszakot illetően — feldolgozást nyert.

A *Magyar Könyvészet* sorozatának elkészült hungarika kötetei lektorálás alatt vannak.

A *magyar bibliográfiák bibliográfiája* 1974–76. évi kötetének szerkesztése befejeződött, és folyik az 1977–79. évi kötet anyaggyűjtése.

Retrospektív nemzeti bibliográfiai munkálatok

A *Magyar Könyvészet 1921–1944.* c. kiadványsorozatból — a könyvtár vezetőségének döntése értelmében — elsőként a *Magyar Irodalom* c. kerül kiadásra, a tervek szerint 1980-ban. Ennek megvalósítása érdekében sikerült a munkákat úgy megszervezni, hogy az elkészült kéziratot — mely 25 050 tételből áll — 1978 októberében átadhattuk lektorálásra. Az irodalomtörténezsékek által írt lektori vélemények a legnagyobb szakmai elismerés hangján szóltak e bibliográfiai alapmunkáról, amely a nemzeti könyvészet egyik fehér foltját számolja fel. „A legjobbkor készült el ez a könyvészeti bibliográfia hangzik a lektori vélemény — Elérkezett az ideje ugyanis annak, hogy a kiemelkedő és legfontosabb életművek, irányzatok feldolgozása után most már a 20. századi magyar irodalom teljességre törekvő irodalomtörténeti kutatása kezdődjék el. . . . Ahhoz, hogy ilyen széles körű munka biztos alapokról indulhasson el, szükség van a teljes könyvtermés ismeretére. Itt a teljességet kell hangsúlyoznunk, mert bármilyen szempontú legyen is a válogatás és akármilyen jól sikerüljön is, egy korszakról csak úgy alakítható ki megbízható kép, ha a kutatás figyelembe veszi az irodalom harmadik és negyedik stb. vonulatát is — vagy legalább tudomást szerezhet arról a hatalmas könyvmennyiségről, amely az idők folyamán eltűnt a történelem süllyesztőjében.”

A *Régi Magyarországi Nyomtatványok* második kötete (1601–1635) kézírata a címlapfotókkal és a mutatókkal együtt elkészült.

A hazai könyvgűjteményekben őrzött 1712–1800 közötti magyarországi nyomtatványok példánynyilvántartása lényegében befejeződött. E példányok száma a külföldi gyűjtőutak eredményeivel együtt az ideig kb. 10 000 tétellel összesen már 100 000 körül jár.

Szakkbibliográfiai munkálatok

Nyomdába került a magyar irodalmi-irodalomtudományi bibliográfia első, 1976. évi kötetének anyaga és terv szerint haladt további két következő év anyagának feldolgozása.

Az év végén — terven felül és kutatási céltámogatással — napirendre

kerülhetett a magyar szépirodalom idegennyelvű fordításairól kiadandó bibliográfia második kötete munkálatainak megkezdése.

Folytatódott az 1952-ig Magyarországon előállított zenei hanglemezek lelőhelyének és adatainak, valamint az ugyancsak 1952-ig, Magyarországon előállított nem zenei hanglemezek jegyzékének összeállítása.

Egyéb bibliográfiai munkálatok

Az OSZK Mikrofilm jegyzékei — Új sorozat tervezett köteteiből megjelent a *Modern nyomtatványok* 1. kötete.

Folyik az előkészítése a további köteteknek, valamint a zeneműveket és az időszaki kiadványokat tartalmazó köteteknek.

Nemzetközi bibliográfiai munkálatokban való részvétel

Az időszaki kiadványok nemzetközi nyilvántartásában részvételünk továbbra is aktív volt. Szakértőink részt vettek az IKARR (Időszaki Kiadványok Automatizált Regisztrációs Rendszere) szolgáltatásainak hasznosításához szükséges szabályzatok kidolgozásában, ill. véleményezésében. 1978-ban beindult az IKARR—3, az IKARR fejlesztésének 3. szakasza, melynek fő célkitűzése az ISDS kompatibilis IKARR létrehozása, azaz a párizsi székhellyel működő világrendszer és a KGST országokat átfogó regionális rendszer közötti összhang megteremtése.

Az ISDS Nemzetközi Központ szolgáltatásainak (11 000 rekordot tartalmazó mintamágnesszalag és mikrofilmlap-kiadványok) fogadásával kapcsolatos elméleti-szervezési munkák lebonyolítása első lépéseként négy számítógépes program dokumentációját kaptuk meg, a Nemzetközi Központ software-közvetítő programja keretében. Az adatterjesztés lehetőségeinek országos felmérése folyamatban van. A Nemzetközi Központ számítógépes nyilvántartásába már jelentett magyar címanyagból 353 rekord ellenőrzése készült el, valamint sor került 896 időszaki kiadvány gépelőtti feldolgozására.

A könyv- és könyvtártörténet nemzetközi bibliográfiája számára folyamatosan szolgáltatott az 1977. évi magyarországi anyagot. (IBHB)

A Zeneműtár a Nemzetközi Zenei Forrásrepertórium (RISM) munka keretében folyamatosan küldött anyagot a kasseli központba, valamint — a patriotica anyag cseréjében részt vevő — bécsi, pozsonyi és prágai nemzeti RISM-központokba. A RISM-munka folyamatosan kiegészül a hungarikumok országos számbavételével, feldolgozásával és filmettetésével.

KÖZPONTI SZOLGÁLTATÁSOK, KÖNYVTÁRÜGYI FELADATOK

Kötelespéldány Szolgálat

A módosított kötelespéldány jogszabályok alapján január 1-től került bevezetésre a kötelespéldányok beszolgáltatási és új elosztási rendje. Az új elosztási rend keretében a teljes kötelespéldány-sorra jogosult könyvtárak

mellett egy-egy teljes sorban részesül az ország öt kerületi régiója, a szakterületükre vonatkozó kiadványokat megkapják a gyűjtőkori kooperációban kijelölt szakkönyvtárak és általános válogatójogban részesülnek a legfontosabb általános gyűjtőkörű könyvtárak. Az új rendszer tehát a kötelesempéldányokkal való jobb gazdálkodást jelenti, és lehetővé teszi, hogy a teljes kötelesempéldány-anyag az ország egész területén hozzáférhetővé váljon.

Az új elosztási rend nyilvántartási rendszere az ISBN-re és az ISSN-re alapozva épült ki. Az időszaki kiadványok elosztási adatairól a részesedő könyvtárak tájékoztatására jegyzéket jelentettünk meg.

A kísérleti jelleggel megvalósított új rend a vártnál több feladatot rótt a Kötelesempéldány Szolgálatra, ezért a vidéki nyomdák és sokszorosítók erőteljesebb ellenőrzésére ebben az évben még nem kerülhetett sor. (Budapesten 154 nyomdát és sokszorosítót ellenőriztünk.)

A beérkezett és szétesztott kötelesempéldányok száma a vártnál lényegesen nagyobb mértékben növekedett: szemben az elmúlt évi 1 069 784 db-bal 1978-ban 1 264 179 nyomtatványt szolgáltatott be, ami 118,2 százaléknak felel meg 1977-hez viszonyítva. A beérkezett kötelesempéldányokból elosztásra került 1 088 453, fölémpéldánynak bizonyult 175 726 db.

Magyar ISBN Iroda Magyar ISSN Iroda

Eredményként kell elkönyvelnünk, hogy az államközi közös könyvkiadási egyezmény keretében kiadott, Romániában nyomtatott magyar nyelvű könyvek magyar ISBN-számmal történő ellátását sikerült elérni, a térképészeti anyag megkülönböztetése az ISBN rendszeren belül CM jelzéssel megvalósult, és a végleges ISSN nyilvántartási rendszert kialakítottuk.

A nemzetközi azonosító szabványszámozás eredményei a könyvek tekintetében a hivatásos kiadóknál továbbra is jók: a kiadott könyveknek mindössze 2,6 százaléka jelent meg ISBN-szám nélkül. A nemhivatásos kiadóknál az elmúlt évihez képest javult az arány: a saját kiadói azonosító számmal rendelkező kiadóknál 41,2 százalék jelent meg ISBN-szám nélkül, szemben az 1977-es 67,2 százalékkal. (A kiadói gyűjtőszámok csoportba tartozó közel 1000 kiadványból viszont csak 63-ban található ISBN-szám.)

Az év során az időszakos kiadványok részére további 205 ISSN számot adtak ki. A kiadványokban feltüntetett ISSN-számokat folyamatosan ellenőrizték.

Központi Katalógusok

Könyvek Központi Katalógusa

A katalógus komplex szerkesztésének 1977-ben megkezdett módszere sikerrel folytatódott az év folyamán. A munkaszervezet, a munkamegosztás és a módszerek stabilizálódtak, a végleges munkanormák kialakultak. A hagyományosan szervezett központi katalógusok nemzetközi gyakorlatában nem mindennapos, hogy a bejelentéstől számítva két hónapon belül a bejelentések visszakereshetőek.

Az év folyamán 140 könyvtár (92 budapesti, 48 vidéki) 430 alkalommal

jelentette új gyarapodását. Az előkatalógus folyamatos építése mellett a beérkezett 211 865 cédulából 206 520 cédula komplex szerkesztésre is került. A katalógusba véglegesen beosztott cédulák száma 161 665 (1977: 156 280). A tájékoztatások száma tovább emelkedett (20 058).

Az új munkaszervezet lehetővé tette a kliring állomás munkájának átszervezését is, ami által folyamatossá vált a szaksoportosítás, a másoltatás és a tájékoztatási központokba való expedálás. A beérkezés és a kiküldés közötti idő csökkent, a katalógustól elvont cédulák két hónapon belül — az eddigi 1/2—1 éves átfutási idő helyett — visszakerülnek a feldolgozás folyamatába. Az év folyamán a partnerek száma a KG INFORMATIK-kal gyarapodott. Az irodalomtudományi címanyag gondozása azonban ebben az évben sem oldódott meg.

A *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek* c. kiadvány évi két száma megjelent.

Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa

A *Kurrens külföldi időszaki kiadványok a magyar könyvtárakban 1976—1977* c. lelőhelyjegyzék 2 kötetben megjelent. A kiadvány címmennyisége a korábbiakhoz képest tovább növekedett (18 000 cím), mutatórendszere pedig a jelentő könyvtárak betűrendes mutatójával bővült.

A retrospektív lelőhelyjegyzék kiadásának előkészítése tovább folytatódott. A nyilvántartásba vett címek száma jelenleg mintegy 57 000, ebből 33 000 kerül publikálásra. A nyolc kötetre tervezett kiadvány — amennyiben a közreadás pénzügyi feltételeit sikerül biztosítani — 1981-től folyamatosan jelentethető meg. Az ország könyvtáraiban található külföldi időszaki kiadványok lelőhelyjegyzéke — mely a kezdetektől 1970-ig tartja nyilván a címeket — hasznos segédeszköze lesz a tudományos kutatásnak s jelentősen egyszerűsíti a könyvtárközi kölcsönzést.

A kurrens és retrospektív címanyagból adott tájékoztatások száma 13 200 volt. (Az osztály IKARR és ISDS munkáját a nemzetközi bibliográfiai munkálatok között ismertettük.)

Könyvtárak Központi Nyilvántartása

1978-tól újabb központi szolgáltatás feladatkörét vállalta a könyvtár: a hazai könyvtárakról való tájékoztatást. Az 1978. június 15-én alakult új munkaállomás feladata: a könyvtárak nyilvántartásba vétele, a nyilvántartás karbantartása, lehetőség szerinti publikálása, a könyvtárakra vonatkozó tájékoztatás. Tekintettel arra, hogy a könyvtárak központi nyilvántartására vonatkozó előírásokat tartalmazó jogszabály [az 5/1978. (XII. 12.) KM számú rendelet] az év legvégén jelent meg, a munkaállomás a nyilvántartás tervezését csak feltételelesen, a jogszabály korábbi tervezetének ismeretében kezdhette meg. Elsőként egy több alternatív megoldást tartalmazó javaslat készült a központi nyilvántartásba felveendő könyvtárak minimumszintjének meghatározására, továbbá a könyvtárakról nyilvántartandó adatok körének tervezete és az adatok tárolásának és visszakeresési módjának vázlata.

Könyvtárközi Kölcsönzés

E szolgáltatást 1978-ban három irányú tevékenység jellemezte: 1. Egyre inkább törekedtünk arra, hogy az országon belül eleget tegyünk a központi helyzetből eredő feladatainknak, minél több segítséget nyújtva a partner könyvtáraknak; 2. kapcsolataink bővítésére és erősítésére törekedtünk azokkal a külföldi könyvtárakkal, amelyek állományára és szolgáltatásaira a magyar tudományos kutatásnak szüksége van; 3. A belső munkaszervezet javításával igyekeztünk a munkát még megbízhatóbbá tenni és a kölcsönzési folyamatot meggyorsítani.

A belföldi kapcsolatok erősítését, a könyvtárközi kölcsönzés módszereinek korszerűsítését és egységesítését szolgálták a felhasználók köréből szervezett konzultatív bizottság megbeszélései. A tárgyalt elvi kérdések között szerepelt a „Universal Availability of Publications” nemzetközi programjának, az IFLA új kölcsönzési szabályzatának ismertetése; gyakorlati útmutatásként szó volt a belföldi kérések irányításáról, különös tekintettel a kötelempéldány-elosztás új rendjére, az új kéréslap használatáról, a külföldi kölcsönzési forgalom decentralizálásáról és ezzel kapcsolatban a postai kuponok felhasználásáról. (Könyvtárunk saját kupon állományából 200—200 darabot adott át négy nagy könyvtárnak a külföldi kölcsönzések könnyítése érdekében.)

A Könyvtárközi Kölcsönzés szolgálata több mint negyven országgal állt kölcsönzési kapcsolatban. A beérkezett 26 000 kérésből 12 852 kérést (49%) kellett külföldre továbbítani. A legtöbb dokumentumot, ill. másolatot az NSZK-ból, Angliából, a Szovjetunióból, Hollandiából, Svédországból, Svájcban, Franciaországból és Japánból kaptuk. Az óceánon túli kiadványokat főként európai könyvtáraktól kell beszereznünk. A külföldi könyvtárakhoz küldött kéréseink 76,6%-ban teljesültek (1977-ben 71,3%-ban). A kért dokumentumok 55%-át kaptuk másolatban, ennek 48,5%-át díjmentesen, főként a szocialista országokból. A tőkés viszonylatban kifizetett másolati és postai díjak 1978-ban tovább emelkedtek.

A külföldről érkező kéréseket 84,3 százalékban teljesítettük. A beérkezett 1691 kérés közül legtöbbet tudtunk teljesíteni az NSZK-nak, Csehszlovákiának, Ausztriának, a Szovjetunióknak, Angliának, Jugoszláviának és az Egyesült Államoknak. A dokumentumok 53 százalékát küldtük másolatban.

Külkapcsolataink erősítését szolgálta részvételünk a szocialista országok könyvtárközi kölcsönzési szakértőinek szófiai értekezletén, továbbá két nemzetközi kézikönyv: az IFLA gondozásában megjelenő *International Loan Service and Union Catalogues* és a szocialista országok nemzetközi könyvtárközi kölcsönzési kézikönyve magyar fejezeteinek elkészítése.

Nemzetközi Csereszolgálat

A Nemzetközi Csereszolgálat folytatta hagyományos cseretevékenységét, elősegítette a külföldi hungarika begyűjtését, jelentős támogatást nyújtott a külföldi magyar érdekltségű tudományos, oktatási és közművelődési intézményeknek.

Komoly problémát jelentett 1978-ban a kötelespéldányok új elosztása következtében bekövetkező munkaszervezeti változások megoldása és a kieső, mintegy 12 000 kötelespéldány vétel útján történő pótlása. E célra a jelentősen megemelt hitelkeret sem bizonyult elegendőnek.

Külföldről 18 362 kötet könyv és 2206 folyóirat érkezett, melynek jelentős része a hazai könyvtáraknak jutott. Kiküldtünk 30 091 könyvet és 4305 folyóiratot, a Kulturális Minisztérium megbízásából — külön célhittel — még további 4215 könyvet.

A Nemzetközi Csereszolgálat 1978-ban 67 ország 631 intézményével állt cserekapcsolatban.

Fölőspéldány Központ

A Fölőspéldány Központ folytatta a fölőspéldányok feldolgozását és szétosztását, valamint a tároló könyvtár előkészítését.

Az év folyamán más könyvtáraktól 21 562 kötetet vettek át, ez mintegy 8000 kötettel kevesebb az elmúlt évinél. Kiajánlott és összesített 25 más könyvtár által készített fölőspéldányjegyzéket és 94 könyvtár 40 227 tételt tartalmazó jegyzékét vizsgálta át, ezekből 1472 tételt kért be.

A könyvtáraknak, cserére és értékesítésre szétosztottak 15 276 művet, 21 347 kötetben, a tároló könyvtár átvett 9535 művet 15 573 kötetben, kereskedelmi értékesítésre átadtak 1350 művet, 1520 kötetben.

Ipari felhasználásra átadtak 32 300 kg könyvtári, ill. kereskedelmi célra felhasználatlan vagy alaki szempontból selejtes anyagot.

Kísérleteket tettünk raktári férőhely felszabadítására is, hogy a többes példányokból minél többet helyezzünk el a könyvtárakban. Így kapott a budapesti Központi Papnevelő Intézet megőrzésre 5032 kötetet, továbbá az Esztergomi Tanítóképző Intézet zsámbéki kihelyezett tagozata — véglegesen — 1209 kötetet.

A tároló könyvtár céljaira 15 573 kötetet helyeztünk el a raktárakban. Elkészültek a tároló könyvtár anyagának nyilvántartásához szükséges leltárak és katalógusok.

SZÁMÍTÓGÉPESÍTÉS RÉSZVÉTEL AZ ORSZÁGOS ÉS NEMZETKÖZI INFORMÁCIÓS RENDSZEREK BEN

Számítógépesítés

A *Magyar Nemzeti Bibliográfia* rekordjainak további felhasználására irányuló vizsgálatok és próbák megkezdődtek (katalógus-cédula adattartalom; modell-kialakítás; a formátum más dokumentumtípusok feldolgozásaira való alkalmazása; az UNIMARC és egyéb MARC formátumok, és az MNB formátum összehasonlító vizsgálat).

Az „authority control” számítógépes nyilvántartásához az előkészítés az alábbi területeken indult meg: 1. a magyar szerzők és testületek azono-

sító adatainak gyűjtése; 2. a számítógépes rekord formátumának előkészítése.

Eredményes kísérlet keretében az időszaki kiadványok bibliográfiájának szelektált tételeiből (50 tétel) az MNB rendszer formátuma szerinti kódolással bibliográfiai füzetet állítottunk elő.

Kapcsolat az országos és nemzetközi információs rendszerekkel

Szakértőink rendszeresen részt vettek az Országos Szakirodalmi Információs Rendszer és a Társadalomtudományi Információs Rendszer előkészítő munkálataiban. A Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság és a Kulturális Minisztérium felügyelete alatt működő Társadalomtudományi Információs Munkacsoport (TIM) részére elkészítettük *Az Országos Széchényi Könyvtár részvétele a társadalomtudományi információs rendszerben* című dokumentumot, amelyet a Vezetői Tanács állásfoglalása után a TIM is megvitatott és elfogadott, és amely 1979-ben kerül a tudományos orientálásra kijelölt akadémiai bizottság elé. A dokumentum rögzíti az OSZK szakkönyvtári feladatait, ill. azt, hogy a későbbiekben — nemzeti könyvtári alapfeladatain túl — a magyar irodalomtudomány információs központjaként működik.

A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer keretében az IKARR (Időszakos Kiadványok Automatizált Regisztrációs Rendszere) további szervezési-előkészítési munkálataiban vettünk részt; közreműködünk a szolgáltatások hasznosításához szükséges szabályzatok előkészítésében, az IKARR—3. fejlesztési szakasza megindításában.

Az NTMIR szabványosítási feladataival összhangban szakértőink elkészítették a bibliográfiai leírás tipikus kifejezéseinek és szavainak rövidítésére vonatkozó KGST-szabvány magyar anyagát, társszerzőként közreműködtek a filmek bibliográfiai leírására vonatkozó szabályzat kidolgozásában és képviselték könyvtárunkat a rendszer moszkvai szabványosítási konferenciáján.

Részt vettünk a Kulturális és Művészeti Információs Rendszer (Interinformkultúra) moszkvai előkészítő értekezletén.

Szakértőink közvetlenül (ISDS) vagy közvetve — szakértői vélemények, előterjesztések készítésével (ISO) — vették ki részüket különböző nemzetközi könyvtári információs, ill. ezzel összefüggő tevékenységet kifejtő szervezetek tevékenységéből.

IGAZGATÁS, VEZETÉS, KÖZPONTI FELADATOK

Szervezeti és személyi változások

A Magyar Nemzeti Bibliográfia Szerkesztőségéből 1978. aug. 1-vel kivált a Repertórium Csoport és önálló osztállyá szerveződött Repertórium Szerkesztőség néven. Az új osztály vezetőjévé SONNEVEND Pétert nevezték ki.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központtól már 1977-ben átvettük a könyvtárak központi nyilvántartásának feladatát. A korábban a Könyvek Központi Katalógusa osztályának keretében működő munka-

állomás 1978. június 15-től, mint önálló munkaállomás működik a III. főosztály keretében, közvetlenül a főosztályvezető irányítása alatt. Az új munkaállomás felelőse MOHOR Jenő főmunkatárs.

Vezetői tanácsülések, ellenőrzések

A Vezetői Tanács 1978-ban 7 alkalommal ült össze és 13 előterjesztést tárgyalta meg. Két ízben is foglalkozott a vezetőség a hungarika dokumentumok bibliográfiai regisztrálásának kérdésével és ugyancsak két alkalommal a magyar nemzeti bibliográfia rendszerének különböző kérdéseivel.

Ez évben fejezte be a Munkaügyi Minisztérium Számítástechnikai Intézete (SZÁMTI) a még 1976-ban indított nagyszabású felülvizsgálatot az OSZK-ban folyó gépesítési munkálatokról, kiterjesztve vizsgálódását a könyvtár egész tevékenységi körére, szervezetére és szolgáltatásaira. Az OSZK gépesítésének helyzete és jövőbeli koncepciója c. terjedelmes jelentés számos alternatív javaslatot tartalmazott a könyvtári munkafolyamatok racionalizálásáról és a jövőbeli fejlesztés lehetséges útjáról. Elsőként a könyvtár vezetősége foglalkozott a dokumentumban kifejtett nézetekkel, majd ezt követően különböző munkabizottságokban folytatódott a tanulmányban felvetett témák tárgyalása. (OSZK—KMK integrált könyvfel-dolgozás stb.)

Az év végén a KM Pénzügyi és Ellenőrzési Főosztálya elvégezte a könyvtárban szokásos kétévenkénti költségvetési revíziót.

Munkaügyi helyzet, személyzeti munka

A munkaerő-helyzetben bizonyos stabilizálódás következett be: 1978-ban nagyobb mérvű fluktuáció nem volt. Az 1977-es nagyszabású bérrendezés és az ez év során végrehajtott bércorrekció jelentősen javított a dolgozók bérhelyzetén. Nagyrészt ennek tulajdonítható, hogy jelenleg erősebb a munkatársak kötődése a könyvtárhoz. Csaknem valamennyi státushely betöltött, míg hosszú éveken át ennek ellenkezője volt a jellemző. Gyakoribb ki- és belépés többnyire csak az alkalmi szerződéses, helyettesi alkalmazottak körében volt, de ezt a mozgást az állandó alkalmazottak hosszabb idejű távolléte indokolja (betegség, szülési és anyasági szabadság).

Káderhelyzetünkben továbbra is a vezetői utánpótlás gondja a leg-súlyosabb. Bár sok területen munkába álltak már olyan fiatalok, akik idővel alkalmasak lehetnek vezetői utánpótlásra, ma még további szakmai-politikai továbbképzésre, elméleti-gyakorlati tapasztalatokra van szükségük ahhoz, hogy az előző generáció helyére állhassanak. Az idősebb és legfiatalabb korosztály között hiányzik egy közép-generáció, akiknek tagjai nagyrészt akkor távoztak a könyvtárból, amikor a bérhelyzet a mainál jóval kedvezőtlenebb volt. E helyzetten sokféle eszközzel — új munkatársak bevonásával, a fiatalok gyorsított ütemű szakmai-politikai és nyelvi továbbképzésével, külföldi ösztöndíjas- és cseretanulmányutakra való küldéssel — igyekszünk segíteni. Biztató eredményeket hozott az új állások betöltésénél az egyetemet végzett fiatalok körében az 1978-ban bevezetett pályázati rendszer.

Az év őszén megrendezett harmadik Ifjúsági Parlament is alkalmat adott arra, hogy az előkészítő munka során az állami vezetés behatóan megvizsgálja a könyvtárban dolgozó fiatalok helyzetét, a beilleszkedéssel, a továbbtanulással és továbbképzéssel, valamint az előmenetellel kapcsolatos kérdéseket. Aktivizálta tevékenységét az Ifjúsági Bizottság is, melynek feladatait az elkövetkező két évre az Ifjúsági Parlamentben elfogadott intézkedési terv jelölte ki.

Kutató- és fejlesztőmunka, kiadványi tevékenység, könyvtárpropaganda

Tudományos tevékenységünk 1978-ban is szervesen kapcsolódott a bennünket érintő, az utóbbi években országosan kikristályosodó kutatási irányhoz. Munkánk kezdeményezései, eredményei mind meggyőzőbben bizonyítják, hogy egyre határozottabban körvonalazódik helyünk a magyar tudományos élet egészében, és így egyre konkrétan tudjuk saját feladatainkat felmérni, tervezni és a megvalósításban is gyorsabban tudunk előrehaladni. Ma már elmondhatjuk, hogy mind a kutatás-szervezésben, mind a konkrét kutatások elindításában a „Történelmi és kulturális hagyományaink, emlékeink komplex kutatása” c. tervezett kutatási főirány vonalába vágó, a könyvtári hungarika dokumentumok regisztrálását, feltárást célzó munkálatok egyik bázisintézményévé, fő könyvtári kutatóhelyévé az Országos Széchényi Könyvtár vált.

A hungarika-program megvalósításának 1978. évi eredményei közül két fontos mozzanatot emelünk ki. A *Könyvtári hungarika dokumentumok bibliográfiai regisztrálásának keretterve* című, átfogó programot tartalmazó dokumentumok sora teljessé vált: elkészült a keretterv második része, amely a Magyarország jelenlegi határain kívül levő magyar vonatkozású kéziratok, illetve a nyomtatványok személyi-intézményi hungarikum és tartalmi kategóriáinak regisztrálásával foglalkozik. A dokumentumokat mind könyvtárunk Vezetői Tanácsa, mind az illetékes akadémiai bizottságok megtárgyalták. A második fontos fejlemény: megkezdődött a Társadalomtudományi Koordinációs Bizottság által kezdeményezett céltámogatás folyósítása, illetve maga a tervbe vett konkrét kutatás. A kutatási témák két ágán kezdődött a munka: 1. magyar vonatkozású történelmi emlékek (hungarikumok) gyűjtése, szakkatalógusokban való rendezése, kiadása; 2. szaktudományi bibliográfiák előkészítése, ill. kiadása. Sajnálatos azonban, hogy a céltámogatás csak 1978 szeptemberében érkezett, így az egész évre tervezett vállalkozásoknak csak töredékét lehetett megvalósítani. A munkák természetesen a következő években — a céltámogatás mértékének megfelelően — folytatódnak. A hungarika keretterv körébe számos vállalkozás tartozik, részben olyanok, amelyek most, ill. a közelmúltban indultak (egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai, a két világháború közti hírlapok és folyóiratok bibliográfiája stb.), részben pedig olyan feladatok, amelyek megoldása már évek óta tart (a latin kódexek katalógusának kiegészítése, a *Régi Magyarországi Nyomtatványok* 2. és 3. kötetének szerkesztése, a két világháború közötti korszak könyvészetének kiadásra való előkészítése stb.). Mindezen problémákkal az év folyamán többször foglalkozott a könyvtár Tudományos és Közművelődési Bizottsága, valamint a Hungarika Koordinációs Bizottság.

A kutató-fejlesztő tevékenységben rendkívüli élénkületet hozott az a könyvtárelméleti és informatikai jellegű munka, amely a Könyvtártechnológiai és Fejlesztési Bizottság ez évi sokrétű működésében bontakozott ki, és amelynek az év második felében az ún. integrált feldolgozásra irányuló törekvés adta meg konkrét tartalmát és célját. Külön munkabizottságok foglalkoztak a folyóirat- és hírlapkatalógizálás tervének felülvizsgálásával, a gépesített MNB-re alapozott központi katalóguscédula-ellátással és a SZÁMTI felülvizsgálat jelentéséből adódó feladatokkal. Különösen ez az utóbbi kötött le igen sok szellemi energiát, elsősorban a könyvtári futószalag menetéért felelős vezetők, valamint az MNB-rendszerében dolgozó vezetők idejéből.

A kutatónap tevékenység a könyvtár elméleti, illetve tudományos alapadataihoz alkalmazkodik, azokat segíti. Így a heti nyolc (egy-egy esetben 4) órában végzett egyéni munkák — ha sokszor áttételesen is — de szervesen illeszkednek a könyvtári kutatási feladatainak egységes egészébe. 1978-ban 66 munkatársunk számára engedélyezett az intézet főigazgatója kutatónapot, összesen 69 téma feldolgozására. A könyvtártudomány területén 33-an dolgoztak (36 témán), „egyéb” témákkal ugyancsak 33-an (33 téma) foglalkoztak. Első ízben történik meg, hogy a két terület megoszlása ilyen kiegyensúlyozott: a könyvtártudományi témán dolgozók száma ugyanis hosszú időre visszamenőleg mindig magasabb volt. Mára a helyzet megváltozott: a kutatók sorába újabban belépők elsősorban az „egyéb” (nyelvészeti, irodalomtudományi stb.) témák iránt vonzódnak. Nem örvendetes az sem, hogy a könyvtári módszertani kutatások iránt a kutatónap témaválasztásánál az érettebb korosztály körében is alig mutatkozik magasabb szintű érdeklődés. A kutató-fejlesztő tevékenység nagyrészt hivatali kollektív vállalkásként, nem pedig egyéni munkálkodás révén mutatja fel az előzőekben említett eredményeket.

E negatívumok mellett azonban kedvező fejlődési irányok is érvényesülnek. Megállapíthatjuk, hogy a kutatói gárda színvonala állandóan javul, az erősödő irodalomtörténeti és történelmi kutatások segítik a könyvtár hungarika jellegű és szakkönyvtári feladatainak színvonalas ellátását, végül az, hogy a fiatalok közül egyre többen törekszenek a „kisdoktori” cím megszerzésére, örvendetes jelenségnek számít a tudományos utánpótlás biztosítása szempontjából.

Kiadványi munkánk vitelében az utóbbi két évben erős ellentmondások merültek fel. Nemzeti bibliográfiai tevékenységünk ugyanis egyre szélesebb területet ölel át, ami kétszeres többletben új összeállítások közreadásában, illetve a már meglévő sorozatok terjedelmi növekedésében jelentkezik. Ugyanakkor szakkönyvtári feladatainkból adódóan köteleességünké vált a magyar irodalom és irodalomtudomány éves bibliográfiájának, országos nyilvánartató funkcióinkból következően pl. az egyházi könyvtárak kézirat-katalógusainak megjelentetése.

A mennyiségi növekedéssel szemben áll saját sokszorosító üzemünk tovább már nem növelhető — és elégtelennek bizonyuló — kapacitása, pénzügyi lehetőségeink korlátozottsága, valamint több más, kisebb-nagyobb gátló mozzanat jelentkezése is. A szinte áthidalhatatlan feszültséget átmenetileg a „Történelmi és kulturális emlékeink, hagyományaink komplex

kutatása” c. országos főirány keretébe illő témáink anyagi támogatása oldja fel — de nem a véglegesség jellegével.

Kiadványi tervünket — ha némi zökkenők, időbeli elcsúszások jelentkeztek is — lényegi pontjait tekintve teljesítettük. 1978-ban jelent meg az OSZK évkönyvének 1974/75-ös kötete, mely a könyvtár éves beszámolója mellett, munkatársaink igen színvonalas tanulmányait tartalmazta és ezért általános elismerésben is részesült. A következő 1976/77. évi kötet kézírata nyomdakész és már megkezdtük az 1978-as kötet összeállítását is.

Terjesztési munkánkat a Könyvértékesítő Vállalat Könyvtárellátó osztályának segítségével tovább bővítettük. Hogy kiadványaink iránt mennyire megnőtt az érdeklődés azt egyetlen példával illusztrálhatjuk: 1978-ban az előző évhez viszonyítva megkétszereződött a könyvtárhoz érkező kiadványi rendelések száma. Újabb kiadványaink maradéktalanul elfogynak, sőt többségükből még a megjelentnél is nagyobb példányszámot tudnánk értékesíteni. Jelentős eredményként könyvelhető el, hogy — hét év óta első ízben — sikerült a Kiadványtár teljes állományát (az eddig ládázott anyagot is beleértve) leltározni.

A könyvtárpropaganda terén éltünk azzal a lehetőséggel, amit a KMK által félévenként a tömegkommunikációs szervek részére kiadott témajavaslatok jegyzéke nyújt. Ebben a kiadványban könyvtárunk már évek óta közreadja tevékenységének a szélesebb nagyközönséget is érdeklő híreit, téma-javaslatait. Hatására az OSZK-val foglalkozó sajtóközlemények száma nőtt, különösen a hungarika-kutatások publicitása vált szélesebb körűvé. Több ízben — nem várva a jelentkező érdeklődőkre — egy-egy téma megírására magunk kértük fel az illetékeseket. Könyvtárpropagandánkban súlyt helyeztünk arra, hogy a közvélemény ne csak eredményeinkről, hanem nehézségeinkről is értesüljön. Megállapíthatjuk, hogy 1978-ban a vári építkezések elhúzódásából származó kulturális kár széles rétegek előtt vált tudatossá és teremtett a könyvtár mellett — immár nemcsak a könyvtárosok körében — kedvező közvéleményt.

Továbbképzés

Továbbképzési tevékenységünket három cél szolgálatába állítottuk. Feladatunknak tekintettük a munkánkkal összefüggő kérdések megismertetését, beható tanulmányozását, hogy tevékenységünket az új követelményeknek megfelelően, korszerűen láthassuk el. Emellett súlyt helyzetünk arra, hogy a középfokú könyvtári tanfolyamot végzettek számára engedélyezett államvizsga letételére készülő dolgozóink második csoportja számára is biztosítsuk a konzultációs lehetőséget. Változatlanul előtérben állt az ún. „OSZK ismeretek” elsajátításának problematikája, az a kérdés, hogy a fiatal és új dolgozóinkat milyen módon lehetne intézményünk funkcióival, munkájával a legeredményesebben megismertetni.

Elképzeléseinket részben osztály- vagy főosztály-keretben rendezett előadás, illetve megbeszéléssorozatokon valósítottuk meg, de nagy mértékben támaszkodtunk a KMK Oktatási osztályának tanfolyamaira is, sőt egyéb — külső — lehetőségeket is felhasználtunk ismereteink bővítése, programunk megvalósítása érdekében.

A továbbképzés egyik módja maga a képzés. Ennek jelentőségét néhány, a nagyságrendet érzékeltető adattal illusztrálhatjuk. Munkatársaink közül jelenleg húszan folytatnak egyetemi tanulmányokat, a Marxista—Leninista Egyetemre 1978-ban 17-en jártak, főiskolai képzésben öt dolgozónk vett részt, hatan szakközépiskolában, nyolcan a dolgozók gimnáziumában tanultak. A középfokú könyvtárosok részére engedélyezett államvizsgát 13 munkatársunk tette le sikerrel.

A nyelvtanulás nagyrészt magánúton, de a nyelvvizsgákkal bizonyított eredményességgel történt. Intenzív nyelvtanfolyamra 9 dolgozót küldött el a könyvtár vezetősége.

Nemzetközi kapcsolatok

Könyvtárunk egyes részlegei — szakmai tevékenységük során — közvetlen kapcsolatban állnak számos külföldi intézménnyel és nemzetközi szervezettel. Ez irányú munkájuk ismertetésére a megfelelő helyen került sor, itt csak általános összefoglalást adunk.

A szocialista országok együttműködése keretében különösen két vonalon fejlődtek kapcsolataink: a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer-ben (NTMIR) és a nemzeti könyvtárak közötti együttműködésben. Ez utóbbi keretében tovább folytatták működésüket a szakértő-bizottságok (nemzeti bibliográfia, állományfelépítés, központi katalógus és könyvtárközi kölcsönzés) s részt vettünk a közös tudományos kutatásokban is („*A nemzeti könyvtár tipológiai sajátosságai a fejlett szocialista társadalomban*” c. téma stb.). Részt vettünk a nemzeti könyvtárak igazgatóinak és a könyvtárügy állami vezetőinek 9. konferenciáján, melyet a bolgár nemzeti könyvtár 100 éves jubileumi ünnepségeivel kötöttek össze. Közreműködésünk egy harmadik területen is megindult: jelen voltunk a KGST-országok Nemzetközi Kulturális és Művészeti Információs Rendszerének (Interinformkultura) alapító ülésén Moszkvában. A lengyel nemzeti könyvtár fenntartásának 50 éves évfordulóján rendezett ünnepségeken is képviseltette magát az OSZK.

A szocialista országok könyvtáraival való kapcsolatainkat az államközi kulturális egyezményekben és az egyes partner-intézményekkel kötött közvetlen megállapodásokban rögzített keretek között folytattuk. Intézményközi megállapodás megújítására jugoszláv viszonylatban került sor: az újvidéki Matica Srpska könyvtárával a hagyományosan jó kapcsolatok jegyében írtuk alá az új megállapodást 1978 novemberében. A közvetlen személycsere-keretek 36 munkatársunknak tettek lehetővé tapasztalatcsere jellegű tanulmányutat vagy helyszíni kutatás végzését a szomszédos szocialista országokban. Az államközi egyezmények keretében még további 8 fő, egyezményen kívül 3 fő, konferencián való részvételre 14 fő utazott. A szocialista országokba így összesen 61 munkatársunk nyert kiküldetést. Különösen sokan utazhattak a hungarika-kutatásokat végzők közül: a 61 kiutazóból 22 fő végzett hungarika-kutatásokat, néhány esetben jelentős — egyhónapos — időtartamra.

A szocialista országokból a csereegyezmények keretében 35 könyvtárost fogadtunk 222 napra, azaz egy vendég átlagosan 6,3 napot töltött nálunk.

A tőkés országokkal való kapcsolataink általában egyéni, ösztöndíjas kiutazások vagy különböző nemzetközi szervezetek konferencián való részvétel formájában realizálódtak. A kiutazások száma 15, ebből ösztöndíjas tanulmányút 6, meghívás 5, egyéb szerv kiküldetésében 4. (A 15-ből konferencián való részvétel 4.) Ezen kívül Finnországba utazott 10 napos vendégszereplésre az OSZK Kamarakórusa. A meghívott együttes Finnországban szép sikert aratott s hozzájárult kulturális eredményeink jó hírének növeléséhez.

A nemzetközi szervezetek közül — többek között — részt vettünk az IFLA munkájában. Miután az 1978-as IFLA-kongresszus megrendezésére szocialista országban — Csehszlovákiában — került sor, az OSZK részéről is többen lehettek jelen. Dr. JÓBORU Magda főigazgató a nemzeti könyvtárak bizottságában képviselte könyvtárunkat, s egy háromfős delegáció vett részt a különböző szekciók munkájában. Ezen kívül még számos nemzetközi szervezettel — ISDS International Centre, ISO, ISBN Központ, AIBM, IASA, IADA, SIBMAS, ICOM — tartottunk fenn kapcsolatot, ill. vettünk részt munkájukban. Különösen élénk volt az összeköttetés a párizsi ISDS Központtal, miután SZILVÁSSY Zoltánnét, a KFKK osztályvezetőjét a szervezetet irányító igazgató tanács alelnökévé választották. A két zenei szervezettel — AIBM, IASA — kapcsolataink hagyományosak s ma már rendszeres munkakapcsolat jellegűek (RISM munkálatok). Egyelőre tájékoztató jellegű a IADA-val való érintkezés (Internationale Arbeitsgemeinschaft der Archiv-, Bibliotheks- und Graphikrestauratoren). Új kapcsolatfelvételnek számít s a szélesebb körű tájékozódást szolgálja az ICOM, a Múzeumok Nemzetközi Bizottságának Konzerválási Bizottsága kongresszusán való részvétel és a Színháztörténeti Tár SIBMAS-tagsága (Société Internationale des Bibliothèques et Musées des Arts du Spectacle).

A kiutazások száma 1978-ban összesen 76 volt, nyolccal több, mint az eddigi legmagasabb szám. (Ebből szocialista országba 61, tőkés országba 15 alkalommal.)

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy nemzetközi kapcsolataink összvolumenükben növekedtek, s egyes részeiben intenzívebbé váltak. A megnövekedett lehetőségek ma már jobban biztosítják a nemzetközi kitekintést és lépéstartást, eredményeink megismertetését. Mindez hozzájárul a könyvtárban folyó szakmai munka korszerűbbé és sokrétűbbé válásához. Ezzel párhuzamosan azonban jelentősen megnövekedett a kapcsolatok fenntartásával és az utazások-fogadások lebonyolításával járó szervező és adminisztratív munka.

1978-ban hivatalosan voltak külföldön: *a*) szocialista országokkal kötött kulturális egyezmény, ill. intézményközi megállapodások személycseréje keretében Bulgáriában HERVAY Ferenc; Csehszlovákiában BERCZELI Károlyné, BERLÁSZ Piroska, FROEMEL Károlyné, HERVAY Ferenc, HOLL Béla, KARSAY Orsolya, KOROKNAI Ákosné, MURÁNYI Róbert, NAGY László (kétszer), NÉMETH Mária, VÁSÁRHELYI Judit, VELENCZEI Katalin, ZSIGMONDY Árpádné; Jugoszláviában BACZONI Tamásné, BÁNÁTI Istvánné, BOR Kálmán, BORSA Gedeon (kétszer) CSILLAG Lászlóné, DÁRDAI Milósné, SOLTÉSZ Zoltánné, VÁSÁRHELYI Judit, VEKERDI József; Lengyelországban CZIGLER Mária, GYULAI Árpád, HELTAI János, KARÁCSONYI Rózsa (kétszer), NAGY

László, PATAY Pálné, SUSÁNSZKY Zoltánné, WOJTILLA Gyuláné; NDK-ban FÁBRY György, KARAKAS Péterné, KASTALY Beatrix, MIKLÓSSY János, RAKOVSKY Istvánné, SAMKÓ Ferencné, SIMON Miklósné, SOMKUTI Gabriella; Szovjetunióban FALTA Rosemarie, RÁDULY Márta. *b)* Ösztöndíjas tanulmányúton voltak nyugati államokban: BORSA Gedeon és VIZKELETY András Ausztriában; SIPOS Márta Belgiumban; KONDOR Imréné Dániában; NÉMETI Andrásné és SOMKUTI Gabriella Olaszországban. *c)* Nemzetközi kongresszuson, ill. szakértői konferencián vettek részt: Bulgáriában ZIRCZ Péter (Szófia, a bolgár Nemzeti Könyvtár 100 éves fennállására rendezett ünnepség és a szocialista országok nemzeti könyvtárai igazgatóinak értekezlete); Csehszlovákiában BORSA Gedeon, FÜGEDI Péterné, JÓBORU Magda és KOVÁCS Ilona (Csorba-tó, IFLA-közgyűlés); Jugoszláviában KASTALY Beatrix (Zágráb, ICOM Konzerválási Bizottságának konferenciája); NDK-ban FERENCZY Endréné (Lipcse, szocialista országok nemzeti könyvtárai szakértőinek értekezlete az állománygyarapításról); FÜGEDI Péterné és ZÖLDI Péter (Lipcse, szocialista országok nemzeti könyvtárai szakértőinek értekezlete a nemzeti bibliográfiákról); SONNEVEND Péter (Berlin, a kutatási és dokumentációs központok és intézetek nemzetközi konferenciája) Szovjetunióban BARANYI Olga, FÜGEDI Péterné, SZILVÁSSY Zoltánné és ZIRCZ Péter (Moszkva, NTMIR és INTERINFORMKULTURA értekezletei); Angliában BORSA Gedeon (London, IFLA/ISBD/A munkabizottsági ülés); Franciaországban SZILVÁSSY Zoltánné kétízben (Párizs, ISDS-ülés); NSZK-ban BORSA Gedeon (Wolfenbüttel, a régi prédikációs irodalom kutatási kérdéseiről rendezett munkaértekezlet). *d)* Egyéb kiutazások: HAVASI Zoltán (Lengyelország, Varsó, részvétel a lengyel Nemzeti Könyvtár 50 éves fennállására rendezett ünnepségen); FÜGEDI Péterné (NDK, Gotha, előadás könyvtárgépesítési kollokviumon); VEKERDI József (Szovjetunió, Ungvár, könyvajándék átadása magyarszakos egyetemi hallgatók részére); KECSKEMÉTI István (Ausztria, Goldmark-kutatás); VEKERDI József (Ausztria, Oberpullendorf, részvétel a Városi Könyvtár avatásán); az OSZK énekkara (Finnország, vendégszereplés); FERENCZY Endréné (NSZK, München, könyvszállító berendezéssel kapcsolatos tárgyalások), VIZKELETY András (NSZK, Köln, kiállítási anyag kísérése); ZIRCZ Péter (Svédország, Lund, könyvtári nyilvántartási berendezések gyártásának tanulmányozása).

Vári épület

Megtörtént — öt évi késedelemmel — a már 1973-ban átvett két toronyraktár felvonóinak üzembe helyezése. A könyvtár a déli toronyraktár 10. szintjét is átvette a Beruházási Vállalattól; még mindig nem volt azonban átvehető a két 11. raktári szint és a déli toronyraktár 1. szintje. Ezeknek raktári berendezése még nem készült el. Ezenkívül hiányos még a téréptári raktár (északi 10. szint) berendezése is.

Az északi toronyraktár 7. szintjére kért telefon mellékállomás bekapcsolása megtörtént, ami nagymértékben megkönnyíti az érintkezést a Várban működő raktári csoporttal, s így könnyebbé, gyorsabbá teszi az olvasóknak a vári anyagból történő kiszolgálását.

Megkezdődött a Kisnyomtatványtár különleges szekrényeinek gyár-

tása és leszállítása. Ezeket a szekrényeket egyelőre a Beruházási Vállalat tárolja becsomagolva, mert a Kisnyomtatványtár raktárhelyiségei még nincsenek készen.

A várbizottság tárgyalta és jóváhagyta a Telelift könyvszállító berendezés részletes tervét (nyomvonal, állomások, elágazások). A Telelift szállító külföldi céggel megtörtént a megállapodás az épület elkészültének késedelme következtében beállott helyzetre vonatkozóan.

Befejeződött a könyvtártechnológiai korszerűsítés 1975 óta húzóó ügye; hosszas és alapos megbeszélések eredményeképpen elkészült a helyiségek funkcionális elosztási rendjének új programja. Megkezdődtek a tárgyalások az elektronikus adatfeldolgozáshoz szükséges helyiségek kialakításáról is.

A könyvtár a KÖZTI-vel együtt elvégezte az üzemi helyiségek korszerűségi felülvizsgálatát, s ennek alapján elkészültek az üzemi helyiségek teljesen új berendezési alaprajzai. Ezzel kapcsolatosan döntés történt arról, hogy az eredetileg tervezett könyvfertőtlenítő üzem elmarad, és hogy a cédulasokszorosítás a Várban — az eredeti terveknek megfelelően — xerox eljárással fog történni.

Elkészítette a könyvtár és a KÖZTI, illetve a Beruházási Vállalt rendelkezésére bocsátotta az új helyiségelosztásnak megfelelő távbeszélő állomás kimutatását. Megkezdődött a könyvtári helyiségek új, részletes berendezési programjának kidolgozása, amely azonban átnyúlik 1979-re.

A Kulturális Minisztérium vezetésével tárgyalások folytak és döntések történtek a Budavári Palotában már működő intézmények — s ezek között a könyvtári toronyraktárak — üzemeltetési problémáiról.

Elhelyezés, beruházás, felújítás, költségvetés

A műemlék könyvtárakban a felújítási munkák terv szerint folytak: a zirci Reguly Antal Műemlékkönyvtárban az ún. barokk terem helyreállításával és berendezésével összefüggő munkálatok, a Gyöngyösi Műemlékkönyvtárban az eredeti helyre való visszaköltöztetés és az ezzel kapcsolatos szerelési és berendezési teendők.

Többirányú feladatot láttunk el a tároló könyvtár létesítésével, illetve elhelyezésével kapcsolatban (a DEPO Társasraktár törökbálinti beruházásával, a Pest—Komárom—Nógrád Megyei Élelmiszer és Vegyiáru Nagykereskedelmi Vállalat budafoki raktártelepének átvételével kapcsolatban).

Megkezdtük a Régifőti út 77. számú épület felújítását. Az eredetileg több évre ütemezett munkát 1979-ben fejezzük be. Sor került a teherfelvonó berendezések korszerűsítésére a Kálmán u. 15. számú és a Pollack Mihály tér 10. számú épületekben. Felújításra, kisebb átalakításokra került sor a Múzeum u. 3. a Rosenberg hp. u. 6. és a Pollack Mihály tér 10. számú épületekben.

A gazdasági vezetés — a megadott költségvetési keretek között — biztosította az intézmény működését és a rendelkezésre álló eszközök minél hatékonyabb felhasználását. A költségvetési előirányzat — az évközi módosítás után — 61,7 millió forint volt, a felhasználás 61,2 millió.

Kitüntetések

A könyvtár vezetőségének javaslatára ez évben is számos dolgozónk részesült kitüntetésben. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa hazánk felszabadulásának 33. évfordulója alkalmából KOVÁCS Istvánnénak, az OSZK főmunkatársának eredményes munkája elismeréséül a Munka Érdemrend bronz fokozata kitüntetést adományozta. — A Kulturális Minisztérium és a Közalkalmazottak Szakszervezete FÜGEDI Péterné főosztályvezetőt a magyar könyvtárügy érdekében kifejtett kiemelkedő munkásságának elismeréséül Szabó Ervin Emlékéremmel jutalmazta. A Szocialista Kultúráért érdeméremet az OSZK alábbi munkatársai kapták: JÁVOR Péter Ivánné, dr. KARSAY Orsolya, dr. KELECSÉNYI Gábor, dr. SPIRÁNÉ LENGYEL Márta, dr. SZABAD Györgyné, TATAI András, dr. ÜRÖGDI Györgyné. A Kiváló Munkáért kitüntető címet kapták: BORISSZA Ödönné, BORSÁNYI Ferencné, CSAJKOVITS Józsefné, GAJAI Jánosné, GALAMB Györgyné, HÖRÖMPÖLI Andrásné, KOVÁCS Barna Istvánné, KRICSFALUSSY Lászlóné, MÜRSCHBERGER Ferencné, dr. NAGY Vilmosné, PREPELICZAY Györgyné, SIKLÓSI Gyuláné, SINKÓ Pálné, SOMOGYI Pálné, dr. SUSÁNSZKY Zoltánné, SZILÁGYI József, TAMÁS Péter, TISZAI István, TÖLGYESI Lászlóné.

Összeállította: *Somkuti Gabriella*

*Az Országos Széchényi Könyvtár
dolgozói 1978-ban**

A) KÖNYVTÁR

Főigazgató

Dr. Jóború Magda
a neveléstudományok kandidátusa

Főigazgató-helyettesek

Dr. Havasi Zoltán
az irodalomtudományok kandidátusa
Zircz Péter
Fábry György gazdasági igazgató
Óvári Sándor igazgató

Főosztályvezetők

Dr. Ferenczy Endréné
Fügedi Péterné
N. Rácz Aranka
Dr. Pajkossy György

Főosztályvezető-helyettesek

Dr. Hernády Dénes
gazd. igazgatóhelyettes
Ónódy Miklós igazgatóhelyettes

Osztályvezetők

Dr. Berczeli Károlyné
Dr. Bikich Györgyné
Dr. Borsa Gedeon
Fejes Józsefné
Gyulai Árpád
Kastaly Beatrix
Dr. Kecskeméti István
Dr. Komjáthy Miklósné

Dr. Kondor Imréné

Kovács Ilona
Kovács József

Dr. Markovits Györgyi
az irodalomtudományok kandidátusa

Mészáros Pálné

Milhoffer Alajos

Dr. Németh Mária

Dr. Patay Pálné

Dr. Ráduly Márta

Rakovszky Istvánné

Rosta Lajosné

Soltész Zoltánné dr.

Somkuti Gabriella

Sonnevend Péter 1978

Szilvássy Zoltánné

Dr. Szűcs Jenőné

Dr. Tóth Lajos

Tőkés Lászlóné

V. dr. Windisch Éva

a történelemtudományok kandidátusa

Dr. Vekerdi József

a nyelvtudományok kandidátusa

Dr. Wittek Lászlóné

Dr. Wix Györgyné

Osztályvezető-helyettesek

Bacsoni Tamásné

Bor Kálmán

Dr. Csillag Lászlóné

Gajtkó Éva

* A névsor az 1978. december 31-i helyzetet tükrözi. Előző kötetünkben az 1977-es névsort szeptember elsejével, az új besorolási rend életbe lépésével zártuk. Ezért most – a változtatásokat illetően – eddig az időpontig nyúltunk vissza.

Dr. Hegedüs Károly
Jávor Péterné
Karácsonyi Rózsa
Malomsoki János
Dr. Nagy Zsoltné
Rohács Ervin
Schneller Károly
Tamás Péter
Dr. Úrögdi Györgyné

Főmunkatárs I.

Dr. Batári Gyula
Dr. Borsos Józsefné csop. vez.
Dr. Fallenbüchl Zoltán
Dr. Fried István
az irodalomtudományok kandidátusa
Galamb Györgyné
Hervay Ferenc
Dr. Kelecsényi Gábor
Dr. Kemény G. Gábor
az irodalomtudományok kandidátusa
Kiszely Olivér
Miklóssy János csop. vez.
Mikó Lajosné
Murányi Róbert Árpád
Pap Zoltán
Dr. Spira Györgyné
Dr. Szauder Józsefné
Dr. Vízkelety András
az irodalomtudományok kandidátusa
Zöldi Péter
Zsembery Anna 1978

Főmunkatárs II.

Dr. Balogh György csop. vez.
Bence Dénesné csop. vez.
Berlász Piroska csop. vez.
Botka Ferencné csop. vez.
Darabos Pálné
Dárdai Miklósné
Dömötör Lajosné
Dr. Faragó Lászlóné
Froemel Károlyné csop. vez.
Dr. Horváth Istvánné
Illyés Katalin
Juhász Lászlóné
Dr. Karsay Orsolya
a nyelvtudományok kandidátusa

Kiszely Olivénné
Kovács Istvánné
Kunszabó Ferenc
Lengyel Istvánné
Mártován Gyuláné csop. vez.
Dr. Melczer Tibor
Miklóssy Jánosné csop. vez.
Mohor Jenő 1978
Papp Ferencné csop. vez.
Sándor Ernő
Sipos Márta csop. vez.
Somogyi Pálné
Szász Andrásné
Dr. Szegetli Ildikó 1978
Dr. Szigethy Jolán 1978/nyugd.
Vavrinecz Veronika csop. vez.
Zágonyi Ilona csop. vez.

Szakalkalmazott I.

Dr. Acél Zsuzsa
Bacsi Lajos 1978/megsz.
Balogh Judit
Barabás Klára
Baranyi Olga
Dr. Bálint Tiborné 1978
Dr. Beck Ivánné
Dr. Burián Ignácné
Butor Veronika
Csecszerits Istvánné
Divényiné Váradi Zsuzsa csop. vez.
Fallier Erika 1978/megsz.
Földy Istvánné
Fülep Katalin
Grallert Izabella
Gróh Gáspár
Gróh Gáspárné 1977
Gyóriné Kiss Éva
Haydené Kiss Zsuzsa
Heltai János
Horváth Gabriella 1978
Illy Lászlóné
Inczédy Zsuzsa 1978
Juhász Katalin
Kamondi Antal
Karakas Péterné csop. vez.
Kiss Dénesné
Koffán Zsófia
Dr. Koroknai Ákosné

Kovács Zsuzsanna 1978/megsz.
Kökössi Gabriella 1978
Köpecsi-Nagy Gáborné
Dr. Kunszt Zoltánné csop. vez.
Lápple (Ligay) Éva
Dr. Maróthy Jánosné
Meleg Elek
Morvai Zsuzsanna
Muzslay Lászlóné
Müller Rodica 1977
Nagy Lajosné
Nagy László
Nagy Mária 1978/felm.
Nagy Zoltán csop. vez.
Neumayer Katalin
Németh Gabriella
Németh S. Katalin
Orbán Emőke
Pavercsik Ilona 1977
Perczel Erzsébet
Péterffy Judit
Plihál Katalin
Révai Zsuzsanna
Sára Ágnes 1977
Sárkány Mihályné
Dr. Simon Miklósné
Sonnevend Péterné
Sövényházy Csilla 1978/áth.
Szalay G. Erzsébet 1978/áth.
Szegedy-Maszák Mihályné
Tolnai Lászlóné
Dr. Tornya Alice
Tóth Árpád
Tóth Sándorné
V. dr. Ecsedy Judit
Vajda Gábor 1978
Dr. Vásárhelyi Judit
Velencei Katalin
Veöreös Enikő
Dr. Wojtilla Gyuláné
Zana Ferenc 1978

Szakalkalmazott II.

Antónia Zsuzsa
Babucsik Péter
Bangha Katalin
Biegelbauer Pál
Borza Ferenc

Deli Györgyné
Demény Ottóné
Fráter Zoltán 1977/áth.
Gyimesi Pál csop. vez.
Dr. Gyurján Istvánné
Hoffer Rezsőné
Horváth Borbála
Horváth Lajosné csop. vez.
Horváth Tiborné
Kálóczy Lajosné
Dr. Losonci Andrásné
Marillai Zsuzsa
Orvos Mária csop. vez.
Óvári Gézőné
Dr. Pálincás Györgyné
Pócsi Árpádné
Dr. Réti Lászlóné 1977
Sajtós Endre
Samariav-Leölkes Katalin 1978 -
Dr. Sándor Istvánné
Somogyi Lajosné 1978
Sopronyi János
Dr. Szabad Györgyné 1978/nyugd.
Szabó Ervin csop. vez.
Szőnyi Éva
Tomits Ottília
Velich Sándorné
Dr. Vissi Gézőné
Zsigmondy Árpádné

Szakalkalmazott III.

Appel Károlyné
Balogh Andrásné
Barankay Bertalanné
Bálint Nagy Tünde
Bánati Istvánné csop. vez.
Bánfi Szilvia
Beleznai László
Beöthy Bertalanné
a Rest. Labor vezetője
Bókay Béláné
Bolgár Ferencné
Borsányi Ferencné
Branda Gyuláné
Buzás János
Czigler Mária
Dr. Debulay Imréné csop. vez.
Dobay Miklósné

Falvainé Szabó Edit
Farkas Ágnes
Farnady Lívia
Fodor Éva
Földessy Péter
Gabányi Gézáné
Gazdag Miklósné 1978/áth.
Gábor Julianna 1978
Gál Ágnes
Gál Júlia
Gálos Gáborné
Gyorgyevics Tamásné
Gyórfi Erzsébet 1978/áth.
Hausenblasz Róbertné
Herboly Miklósné
Hernádi Lászlóné
Holtzinger Gáborné
Homor Ferenc
Horváth Gyuláné
Horváth Pál
Horváthné Payer Berta
Ispánki Ferenc
Dr. Jáky Lászlóné
Kaibinger Károlyné
Kalocsai László
Kasánszky Zsombor
Kausay Tiborné csop. vez.
Kálmán Péterné
Keresztúryné Jónás Mária
Kiss Elemérené
Kiss Jenőné
Kocsy Lászlóné
Kovács Adrienne 1977/áth.
Kricsfalussy Lászlóné
Láng Tiborné
Lovászné Vona Katalin
Magyar Miklósné
Malek Magdolna
Nagy Péter
Nemeshanyi Hubáné
Dr. Nyáry Gálné
Palotás Endréné
Papp Andrásné
Papp Sámuelné
Patay Lászlóné
Pál Ágnes
Pásztor Rezsőné
Ravasz Erzsébet

Révay Rita
Dr. Rózsa Miklósné
Sándor Erzsébet
Simon Jánosné
Somorjai Olga
Dr. Susánszky Zoltánné csop. vez.
Dr. Szabados Györgyné 1978/megsz.
Szalay Márta
Szárász Györgyné
(Németh Zsuzsanna)
Szénási Lászlóné
Szóts Endréné
Takács Béláné
Tóthné Székely Ágnes
Urbán Gusztávné
Dr. Vajda Tádéné
Vajnai Sándorné
Varga Lajosné
Vizsolyi Gyuláné
Wolf Magdolna
Zölde Kornélia

Szakalkalmazott IV.

Ábry Béláné
Ács Istvánné (Fajt Györgyi)
Balla Béláné 1978/áth.
Balogh Márta
Barsin József
Bán Katalin
Bászler Katalin 1978
Belencsik Lajos
Benkó József
Bodó Katalin 1978/áth.
Borsányi Ferenc
Bozzay Éva
Börzsönyi Judit
Buzás Éva 1977; 1978/áth.
Csajkovits Józsefné
El-Nagashi Györgyi
Frank Ágnes 1977
Gömbös Lajosné
Haász Erzsébet
Heimlich István
Herke Péter
Horváth Orsolya
Hódy János
Jáger Judit
Józsa Márta 1977; 1978/megsz.

Kádár László
Királyné Kutasi Éva
Komornik Zoltánné
Korber Károlyné
Kőrösi Sarolta 1978
Lakatosné Kuczka Heléna
Lányiné Hajdú Lívia 1978
Mártonffy Attila
Németh Károlyné
Palkó István 1978/megh.
Dr. Pál Albertné
Prepeliczay Györgyné
Radnóti György 1978
Reichenberger Jánosné 1978
Sefcsik Gyuláné
Silber Iván
Sinkó Pálné
Sóvári Ferenc
Szatmári Beatrix
Szilágyi József
Szilágyi Péter
Tarcsai Gáborné 1978
Tatai András
Tábori Györgyné
Tibolya Istvánné
Tölgyesi Lászlóné
Török Sára
Várkonyiné Bleicher Ágnes
Vén Tiborné

Ügyintéző II.

Járvás Andrásné
Mihály Józsefné
Török János

Ügyintéző III.

Balassa Jenőné
Bolgár Tamásné
Dr. Erényi Ivánné
Görgeyné Kovács Katalin
Holló Csaba 1977/megsz.
Jenei Anna
Juhász Márta
Kovács b. Istvánné
Dr. Lakatos Lászlóné
Dr. Lugosi Andorné
Mencsik Pál
Nemere Zoltánné

Pap Béláné
Radics Béla
Rákóczy Csabáné
Reisenleitner Lajosné
Savanyó Rezsőné
Szász Jánosné 1977
Dr. Tóth Lajosné 1977/megh.
Zölde Istvánné 1977/megsz.

Ügyintéző IV.

Gaál Mária
Herczeg Klára 1978
Jánka Józsefné
Kiss Alice 1977
Kléger István
Mohr Kálmán
Pintér Antalné
Szilvássy Istvánné 1978/nyugd.

Ügyviteli dolgozók

Dr. Kovács Mihályné

Műhelyvezető

Deutsch Dávid
Farkas Ottó
Fodor Béla
Gerőly Józsefné
Horváth Józsefné
Mayer János
Mürschberger Ferencné
Pápay Lajos 1978/áth.
Rothmeisel Károly 1978/nyugd.
Samkó Frenéné
Schmidka Ferenc
Szabó Istvánné

Szaktanács I.

Balázs Ferencné
Bartókné Hajdú Erzsébet
Csillag Ildikó
Demjén Andrásné
Dózsáné Vörösváry Hajnalka
Fazekas Gáborné
Gáspár Istvánné 1978
Gáspár Pál
Grineusz Ferencné
Hollós János
Horváth Miklósné

Hörömpöli Andrásné
Klenczner Lászlóné
Koczka Katalin
Kun Miklósné
Magyar Erzsébet 1978/felm.
Mazula Károlyné
Murányi Mihályné
Németh Jánosné
Pusztai Istvánné
Reczetár Kálmán
Siklós Gyuláné
Stroh Tamásné
Szendi Emma
Széll Mariann 1978/áth.
Szuchovszky Zoltán 1978/megsz.
Tóth Tiborné
Zséli Lászlóné

Szakmunkás II.

Gajai Jánosné
Häider Andrea 1977; 1978/áth.
Kovács Katalin 1977; 1978/felm.
Lipsits Anna 1977; 1978/felm.
Mohar Márta 1978
Molnár János
Rónay Éva
Ubornyák Katalin 1978
Urbányi Vilmos

Betanított munkás I.

Balázsovics Mihály
Balog Attiláné 1978
Barnaföldi Gábor
Dr. Bartók György 1978/megh.
Bartok Péter
Berey Béla
Bisztriczky Bulla Eszter
1977/megsz.
Boda Józsefné
Borsos Attila
Both Magdolna
Chapó Gertrúd
Cservenka Ferenc 1977
Csiki-Szász Gábor 1978
Deák Sándor
Faltusz Jánosné 1978
Hegyri Andrásné
Holezmüller József

Horváth Jenő
Horváth Józsefné
Inotai István
Járfás Bálint 1978/megsz.
Kalácska József
Kassai Lajos
Kiss Gábor 1978
Koczkás Zoltán
Kőfalvi Gábor 1978
Körmendiné Rázga Emma 1978
Krizka Györgyné
Kuczmog Lajosné
Kurecz Antalné
Lőrincz Dezső 1978
Molnár Béla
Pataki Gábor 1978
Pusztai Ervin
Rásy Árpád
Somogyváry Gyula
Strupka József
Sutka Istvánné
Szabó Károlyné 1978/felm.
Száraz György 1978/felm.
Szép Sándorné
Szita Gábor 1978
Szőke Józsefné
Szpluvák István 1978/felm.
Tiszai István
Trencsényiné Varga Katalin
Vass Alajosné 1978
Várszegi Róbert

Betanított munkás II.

Chapó Márkné
Debreczeni Károlyné
Hajós Csabáné
Piller Antalné
Szerdai Tiborné

Kisegítők

Bán Józsefné
Berey Béláné
Boros Lajosné
Fogd Józsefné 1978/megsz.
Hajdu Sándorné
Kuti Jánosné
Mayer Jánosné
Mészáros Mihályné

Mirki Györgyné
Pulai Károlyné
Rosta Jánosné
Szeles Árpádné 1977
Tóbiás Jánosné
Urbauer Lászlóné
Varga Sándorné

Gépkocsivezetők
Bagóczy Béla 1978
Rétháti János
Ormos Péter 1977/felm.
Simon István
Szabó József 1978
Tózsér László 1978/kilépett

B) KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

Főigazgató-helyettes

Papp István igazgató

Osztályvezetők

Bereczky László
Gerő Zsoltné
Horváth Tibor 1978/áth.
Dr. Kamarás István
Dr. Katsányi Sándor
Pelejtei Tibor
Szente Ferenc

Főmunkatárs I.

Fodor András
Dr. Károlyi Zsigmondné
Dr. Kövendi Dénes
Dr. Urbán László
Dr. Urosevics Danilo
a történelemtudományok kandidátusa

Főmunkatárs II.

Fogarassy Miklós
Gereben Ferenc
Körtés Júlia
Dr. Nagy Attila
Nagy Lajos
Nyakó István 1978/nyugd.

Szakalkalmazott I.

Bartos Éva 1978
Bárdosi Mária 1977
Benkő Attiláné
Csapó Edit
Csoboth Attila 1978/áth.
Havas Katalin
Kiss Edit

Kulcsár Szabó Ernő
Lakatos András
Mándy Gábor
Rácz Ágnes 1978
Dr. Skaliczki Józsefné 1978
Stumpf András
Szabó László
Szinai Tivadarné
Török Sarolta
Tremkó Györgyné csop. vez.
Vajda Kornél
Varga Ildikó

Szakalkalmazott II.

Bereczky Lászlóné
Feimer Ágnes
Freisinger Jenő
Hegyközi Ilona
Kiglicsné Katona Rita 1978
Kovács Lászlóné
Dr. Melegh Antalné
Dr. Merényi Ferencné
Dr. Tarr Lászlóné

Szakalkalmazott III.

Cavalloni Gyöngyi
Dr. Czinner Tiborné
Jávori Ferencné
Kovács Katalin
Moór Istvánné
Pál Tiborné
Sarlós Veronika
Sándor Éva 1978/megsz.
Szabó Gáborné
Szende Lászlóné
Törökné Jordán Katalin

Szakalkalmazott IV.

Mikolai Ágnes 1978/megh.
Turi Katalin

Ügyviteli alkalmazott I.

Kovács Árpádné
Dr. Pákh Tiborné

I. sz. táblázat

A KÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYA¹

	Állomány 1977. dec. 31.	Gyapodás ² 1978-ban	Fogyaték 1978-ban	Állomány 1978. dec. 31.
Könyv ³	1 872 032	44 049	288	1 915 793
Időszaki kiadvány ⁴	205 161	5 708	32 ⁵	210 837
Kézirat	508 887	13 388	1	522 274
Zenemű	106 298	4 646	—	110 944
Térkép	174 419	2 266	—	176 685
Kisnyomtatvány	2 124 718	28 556	25 000 ⁶	2 128 274
Szabvány ⁷	52 106	—	—	52 106
Szabadalmi leírás ⁷	14 921	—	—	14 921
Kép, metszet	233 696	2 110	—	235 806
Mikrofilm neg. (címléirási egység)	60 654	5 557 ⁸	—	66 211
Mikrofilm poz. (címléirási egység)	51 300	7 286 ⁹	—	58 586
Dokumentációs negatív és diafilm (címléirási egység)	11 818	28 ¹⁰	—	11 846
Hanglemez, hangszalag	6 935	326	—	7 261
Egyéb dok.	17 983	483	—	18 466
Összesen:	5 440 928	114 403	25 321	5 530 010

Megjegyzések

1. Könyvtárunk „nagy-állományaként” ismert könyvraktárában, így az állományi adatokban is, a könyvek, brosurák, jegyzetek, különlenyomatok együtt vannak és „Könyvek” címen szeepelnek.
2. A gyapodás adataiban sem a műemlékkönyvtárak, sem a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtárának adatai nem szerepelnek.
3. A könyvraktár állománya 1977. dec. 31-én kötézeti egységben mérve 1 786 028 db volt, 1978. dec. 31-én 1 811 701 db.
4. Az időszaki kiadványok raktári állománya 1977. dec. 31-én kötézeti egységben mérve 242 514 db volt, 1978. dec. 31-én 248 226 db, továbbá 10 385 db csoportos feldolgozású időszaki kiadvány.
5. Továbbá 302 szórványszám.
6. Régi duplumok.
7. Gyapodása 1978-tól megszüntetve.
8. 678 366 filmkocka.
9. 954 611 filmkocka.
10. Filmkocka szerinti statisztika nem készült.

AZ 1978. ÉVI GYARAPODÁS A BESZERZÉS MÓDJA SZERINT

Dokumentum	Vétel	Csere	Ajándék	Kötelepéldány	Saját előállítás	Összesen
Könyv	3 996	3 038	2 640	34 279	96	44 049
Időszaki kiadvány	867	695	545	3 601	—	5 708
Kézirat/db	12 767	132	481	—	8	13 388
Zenemű/db	1 562	175	484	2 328	97	4 646
Térkép/db	93	10	1	2 162	—	2 266
Kisnyomtatvány/db	1 949	896	1 338	24 373 ¹	—	28 556
Hanglemez, hangszalag/db	52	14	30	230	—	326
Kép, metszet/db	1 434	58	66	552	—	2 110
Egyéb dokumentum	—	—	483 ²	—	—	483 ²
Mikrofilm neg./címl. egység	1	1	6	—	5 549	5 557 ³
Mikrofilm poz./címl. egység	1	1	—	—	7 284	7 286 ⁴
Oktató diafilm/címl. egység	—	—	—	28	—	28 ⁵
Összesen:	22 722	5 020	6 074	67 553	13 034	114 403

1. Ebből 1 672 db a Színháztörténeti Tár állományába került. Viszont a Kisnyomtatványtárba került még 20 472 db hivatali és használati nyomtatvány, amely a könyvgyarapodásban szerepel.
2. A Színháztörténeti Tárba került egyéb dokumentumok.
3. A táblázatban címléirási egységben megadott negatív mikrofilm 678 366 filmkocka.
4. A táblázatban címléirási egységben megadott pozitív mikrofilm 954 611 filmkocka.
5. A diafilmekről filmkocka szerinti statisztika nem készült.

A GYŰJTEMÉNYEK HASZNÁLATA 1978-BAN

Olaszótermek forgalma	Használók száma	Használt egységek száma
Beiratkozott olvasók	12 781	
Napi jeggyel olvasók	306	
Központi olvasótermek		
Könyvek	40 832	106 570
Időszaki kiadványok	15 875	46 033
Különgyűjtemények		
Kézirattár	1 810	31 184
Régi Nyomtatványok Tára	979	3 240
Kisnyomtatványtár	109	108 700
Színháztörténeti Tár	486	72 510
Térképtár	164	1 423
Zeneműtár	878	4 506
Zárolt Kiadványok Tára	1 202	9 466
Összesen:	62 335	383 632

A KÖNYVTÁR KIADVÁNYAI

1. *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1974—1975.* (Főszerk.: NÉMETH Mária.) Bp. 1978. Egyetemi ny. 640 l.
2. *Magyar könyvészet 1973. A Magyarországon megjelent könyvek és térképek szakosított címjegyzéke.* 1—2. köt. (Fel. szerk.: RAJOS Ferencné.) Bp. 1978. 1040 l.
3. *Kurrens időszaki kiadványok. A Magyarországon megjelenő időszaki kiadványok bibliográfiája. 1976. I. rész.* (Szerk.: NAGY Zsoltné.) Bp. 1977 [1978]. 318 l.
4. *Kurrens külföldi időszaki kiadványok a magyar könyvtárakban. Lelőhelyjegyzék 1976—1977.* 1—2. köt. (Fel. szerk.: SZILVÁSSY Zoltánné.) Bp. 1978. 1127, LXXIX l.
5. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Könyvek Bibliográfiája.* 33. évf. 1—24. szám.
6. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Zeneművek Bibliográfiája.* 9. évf. 1—4. szám.
7. *Magyar Nemzeti Bibliográfia. Időszaki Kiadványok Repertórium.* 33. évf. 1—12. szám.

8. *Hungarika Irodalmi Szemle. Külföldön, idegen nyelven megjelent magyar vonatkozású könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája*. 8. évf. 1—4. szám.
9. *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok. Külföldön magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája*. 7. évf. 1—4. szám. Az éves betűrendes mutató külön füzetben.
10. *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek. Országos gyarapodási jegyzék*. 1977/1. és 1977/2. szám.
11. *Az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm jegyzékei. Új sorozat. Szerk.: ÖNÓDY Miklós.*
 — *Modern nyomtatványok 1.* Összeáll.: F. WIESINGER Piroska. Bp. 1977 [1978]. 66. l.
 — *Modern nyomtatványok 2.* Összeáll.: F. WIESINGER Piroska. Bp. 1978. 91. l.
12. *OSZK Híradó*. 21. évf. 1—12. szám.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БИБЛИОТЕКИ ИМ. СЕЧЕНИ В 1978 г.

Комплектование фондов

Фонд библиотеки в 1978 году увеличился на 44 049 томов книг, 5708 годовых тома периодических изданий, 13 388 рукописей и 51 258 прочих документов, итого: на 114 403 библиотечных единиц. На 31-ое декабря 1978 г. фонд библиотеки составляет 5 530 010 единиц. Во время года число сокращенных единиц 25 321 (в том числе 25 000 мелкопечатных изданий-дубликатов), таким образом действительное увеличение фонда составляет 89 082 единиц.

Проект новой Инструкции комплектования библиотеки был обсужден специалистами на нескольких совещаниях в 1978 г., и ее утвержденный текст вступит в силу официально в начале 1979 г.. Новая Инструкция комплектования стремится к более строгому выбору относительно мелкопечатных произведений, учебных книг, конспектов и других произведений смешанного характера.

Политика по комплектованию уделяет в дальнейшем большое внимание на приобретение зарубежной хунгарики. До этого целью было кроме приобретения отечественной книжной продукции активное изыскивание и приобретение иностранных венгерских произведений или же произведений венгерского отношения (хунгарика). В решении этой задачи большую помощь оказывал международный обмен. По этому традиционному профилю библиотекой приобретены были — в сильно выборочном порядке — издания в области литературоведения и общей истории заграничной литературы. Особое внимание придавалось также комплектованию справочно-информационной литературы (напр. энциклопедий, справочных книг, библиографических изданий).

У нас собрание инкунабул увеличилось на 4 тома, итого число средневековых кодексов увеличилось на 1 экз. Собрание рукописей нашего столетия удалось пополнить рукописями или корреспонденцией многочисленных венгерских писателей. Фонд Музыкальных произведений пополнился наследием венгерского композитора Кароя Гольдмарка (1830—1915). Уже теперь начались подготовительные работы к празднованию 150 летн. годовщины со дня рождения венгерского композитора Кароя Гольдмарка, который большую часть своей жизни прожил в Вене.

Нашей целью было сокращение времени обработки материалов и здесь нам удалось добиться значительных успехов, и время обработки отечественных обязательных экземпляров сократилось до 6 недель. В практике по каталогизированию — после многолетнего переходного этапа — к концу 1978 г. сформировалась типология разграничения моногра-

фий, периодических изданий и периодических изданий книжного характера в соответствии с новейшими международными правилами. Таким образом стало возможным прекратить параллельные библиографические описания переходного этапа и осуществить — начиная с определенного срока — одинарные библиографические описания, отвечающие требованиям лишь профилю каталогов. При содействии наших экспертов создан и новый венгерский стандарт по библиотечному описанию произведений печати, и его выход в силу в общегосударственном порядке ожидается в следующем году.

Специальные фонды библиотеки продолжили обработку текущих материалов и изыскательную работу в каталогах более ранних отделов фонда (латинский каталог кодексов, каталог „антиква“).

В работе Отдела по обслуживанию читателей и в дальнейшем самая большая трудность заключалась все еще в том, что приблизительно половина фондов книг, журналов и газет было помещено во внешних хранилищах (в первую очередь в новом здании, в будайской крепости). Эти издания могли предоставляться к услугам читателя только через несколько дней после предъявления заказа. Из этого истекает тяжелая проблема, что фонд из-за постоянной транспортировки все более портится.

Этот факт обратил внимание руководства библиотеки на вопросы охраны и безопасности фонда. Пока было разработан принципиальный план временного ограничения пользования фондами, так как внедрение соответствующих мероприятий требует более продолжительной подготовительной работы. Библиотека прежде всего желает выполнить свои обязанности по сохранению ценных национальных документов, и также по удовлетворению запросов научных сотрудников; а другие читательские запросы библиотека — до полного перевода материалов в новое здание — вынуждена ограничить.

В рамках охраны фонда в области переплета и реставрации мы постоянно желаем повысить наши усилия — но к сожалению материальные возможности нам много отстают от необходимых. В области реставрации новая химическая лаборатория — пока со скромным оборудованием — будет работать прием и введение новых методов. Мы затрачиваем много усилий на выполнение перспективной программы по микрофильмированию венгерских газет тоже в целях охраны фонда, но к сожалению темп микрофильмирования стал медленнее из-за плохого состояния документов, подлежащих микрофильмированию. Годовая выработка лаборатории 850 000 снимков, означали перенос на микрофильмы 1,5 милл. документных страниц. В 1978 г. внедрено оборудование по производству микрофишей типа „Пэнтакта“ и до конца прошлого года были перенесены на микрофильмы 100 000 документных единиц.

Нашу библиотеку посещает 62 000 читателей в год, которым выдается приблизительно 380 000 библиотечных единиц. В год записывается 127 000 читателей, но их число несколько понизилось.

Библиографическая работа

В области автоматизации библиотечной работы мы можем доложить о важном результате; с апреля 1978 г. Венгерская национальная библиография изготавливается уже на ЭВМ. Применение вычислительной техники означало не только техническую модернизацию, а и совершенствование содержания и методики библиографии. (Напр. библиография информирует кроме книг о текущих сериях и о вновь возникших периодических изданиях, она также дает аналитическое описание не только научных, но и беллетристических произведений.) По международным правилам библиографические описания согласуются ISBD, и транскрипция латинского шрифта составляется по стандартам ISO. Машинная обработка данных дала возможность и значительно расширить сферу указателей.

При составлении „Статьи периодических изданий“, выходящих в системе венгерской национальной библиографии, удалось ликвидировать отставание в обработке материала. Значительный рост статей, входивших в реперторий (ежегодно 22 000) поставил на повестку дня необходимость реформы этого издания. В этом году начались аналитические работы в целях усовершенствования этой службы, с особым вниманием на связь между общим реперторием и национальными библиографиями и другими документальными службами.

После продолжительного перерыва наконец в этом году вышла в свет долгожданная годовая венгерская библиография печати. В 1978 г. вышел в свет ее первый том, который охватывает материал за 1976 г.

Другие текущие библиографии — Библиография музыкальных произведений, Зарубежные издания на венгерском языке, Литературный обзор хунгарики — выпускаются регулярно.

Среди ретроспективных научных библиографий, из серий „Magyar Könyvészet 1921—1944“ (Венгерское книгоиздание) была закончена рукопись тома „Венгерская литература“; выход этого тома можно ожидать в 1980/81 гг. Было закончена также рукопись второго тома „Ранних изданий в Венгрии (1601—1635)“. Инвентаризация экземпляров, изданных в Венгрии в 1712—1800 гг., сохранных в отечественных общих фондах по существу окончилась, но еще идет исследование экземпляров, сохранных за границей. Число до сих пор зарегистрированных экземпляров почти 100 000.

В рамках специальных библиографических работ приготовился т. е. подготовлен в печати материал первого тома библиографии по венгерской литературе и литературоведению (1976 г.). В то же время идет работа по подготовке ее дальнейших томов.

Было положено начало списка названий, имеющихся в фонде пленок.

Межбиблиотечные (центральные) службы

Приведение в жизнь закона по новому обязательному экземпляру с 1-ого января 1978 г. означало для библиотеки решение новых задач и проблем. В смысле нового распределения обязательных экземпляров национальная библиотека будет пользоваться правом на меньшее количество экземпляров; и в результате этого наши расходы увеличились, нужные дубликаты как читателям библиотеки, как и службе международного обмена нам надо обеспечивать путем покупки. Для Службы обязательных экземпляров распределение обязательных экземпляров стало более сложным: по новому указу помимо библиотек, получающих полный ряд обязательных экземпляров, 5 районных библиотек также пользуются этой привилегией и специальные издания получают специальные профилированные библиотеки и более значительные библиотеки общей профили, располагающие правом выбора. Эта новая система таким образом означает более рациональное распределение обязательных экземпляров и дает возможность их полного доступа по всей стране.

Удалось далее развить системы ISBN и ISSN, (дифференциация карт, итд.). Система нового распределения обязательных экземпляров основана также на ISBN и ISSN.

Работу Центральных каталогов и Службы международного абонемена реформами и организацией труда удалось улучшить. Их работа стала более быстрой, верной и точной. Заявки в Центральном каталоге книг разрабатываются за два месяца. (В 1978 г. Центральный каталог книг пополнился на 160 000 новых карточек.) Служба международного абонемена стремится усовершенствовать свою работу в духе мировой программы Universal Availability of Publications. В Отдел межбиблиотечного абонемена поступило 26 000 запросов, из них нам 12 000 надо было отправить за границу. Из них было удовлетворено 76,6%. Нам удалось удовлетворить 84,3% запросов, полученных из-за границы.

Список местонахождения „Текущие зарубежные журналы в венгерских библиотеках в 1976—77 гг.“ издан в двух томах Центральным каталогом зарубежных периодических изданий. Подготовительная работа к ретроспективному справочнику (с XII в. — 1970 г.) продолжается; здесь было зарегистрировано почти 57 000 названий, из этого 33 000 записей будет отредактировано.

Служба международного обмена продолжала традиционный обмен изданиями, действовала приобретению хунгарики и поддерживала зарубежные научные учебные общеобразовательные учреждения венгерской заинтересованности. Число поступивших из-за границы по межбиблиотечному абонементу документов было приблизительно 18 000 книг и 2000 журналов; 34 000 книг и 4000 журналов было выслано за границу.

Центр лишних экземпляров продолжил обработку и распределение лишних экземпляров, и собирание материалов будущего книгохранилища. Число полученных материалов: 21 000, распределенных среди библиотек и резервированных для книгохранилища произведений: по 15 000 т.).

Круг работы наших центральных служб расширился новыми задачами: по распоряжению Министерства культуры о библиотечной системе центральная регистрация фондов библиотек теперь официально вошла в круг обязанностей Государственной библиотеки им. Сечени. В рамках этого в нашу задачу входит регистрация самых важных данных библиотек и предоставление информации о них. Новая рабочая станция пока развивает рамки своей деятельности.

Развитие, исследовательская работа

Первый этап автоматизации библиотеки, начатый много лет тому назад, закончился осуществлением изготовления в большом масштабе Венгерской национальной библиографии на ЭВМ. В следующем, теперь начатом этапе начались исследования и опыты по дальнейшему использованию рекордов Венгерской национальной библиографии (совокупность данных каталожной карточки, формирование моделей и их использование в обработке форматов и других типов документов; сравнительный анализ форматов Венгерской национальной библиографии с формами UNIMARC и MARC). Начались и подготовительные работы регистрации „authority control“ на ЭВМ. В рамках успешной попытки создан нами библиографический список регистрации периодических изданий кодификацией по формату системы Венгерской национальной библиографии.

Параллельно с вышеупомянутыми работами началась подготовка приведения в жизнь реформ, связанных с организацией труда и с рационализацией трудового процесса. Первым шагом этого было решение проблемы так называемой интегрированной обработки книг и в связи с этим, решение проблемы снабжения карточками разных библиотек (централизованно).

Научная работа по библиотечному фонду огранически относится к главному исследовательскому направлению всевенгерского масштаба. Ее целью является комплексное и более полное изыскание и раскрытие исторических и культурных традиций и памятников венгерской нации, т. е. нашего исторического прошлого. В 1978 г. продолжилась разработка перспективной программы хунгарики, с которой Государственная библиотека им. Сечени принимает участие в вышеупомянутых исследованиях. Библиотека в первую очередь библиографической регистрацией документов хунгарики может успешно содействовать историко-литературным исследованиям. С другой стороны составлением или изданием специальных библиографий мы можем удовлетворять запросы научных сотрудников гуманитарных наук. В 1978 г. работы по этим двум областям проводились с большим подъемом; на их проведение ведомство по культуре с этого года предоставляет, сверх сметы библиотеки, отдельную материальную поддержку.

Международные связи

Участие в работе международных информационных систем

В рамках сотрудничества социалистических стран наши связи развивались особенно по двум направлениям: в работе Международной Системы Научно-Технической Информации (МСНТИ) и в содействии национальных библиотек. В рамках МСНТИ мы принимали участие в обработке третьего этапа Автоматизированной Службы Регистрации Периодических Изданий, в работах по стандартизации МСНТИ и включились в подготовительную работу по созданию INTERINFORMKULTURA (Культурная и Художественная Информационная Система). В рамках сотрудничества национальных библиотек мы принимали участие в работе экспертных комиссий (национальная библиография, построение фонда, центральный каталог и межбиблиотечный абонемент), а также в общих научных исследованиях) тема: „Типологические особенности национальной библиотеки в развитом социалистическом обществе“ и т. д.)

Наши связи осуществлялись в рамках закрепленных межгосударственных культурных договоров, а также непосредственных соглашений, заключенных с отдельными учреждениями-партнерами. Очередь дошла до возобновления соглашения с Югославией (Нови Сад, Библиотека Матица Спрска). В рамках непосредственного личного обмена 36 сотрудников библиотеки ездили за границу в целях обмена опытом и проведения исследования в соседних социалистических странах. Кроме того в рамках межгосударственных соглашений ездило за границу 8 человек, вне соглашений — 3 человека, и 14 человек приняло участие на заграничных конференциях. Итого 61 сотрудник нашей библиотеки был послан в командировки в социалистические страны. Особую возможность поехать за границу получили библиотекари, занимавшиеся исследованием хунгарики: из 61 сотрудника, побывавшего в командировке за границей 22 провело изыскания хунгарики, в некоторых случаях — срок их командировок был продолжительный (1 месяц).

В рамках личного обмена, из социалистических стран посетили библиотеку 35 библиотекарей, т. е. 1 гость в среднем пробыл у нас 6,3 дня.

Наши связи с капиталистическими странами были реализованы обычно в рамках

личной, командировки со стипендией или участия на конференциях различных международных организаций. Число заграничных командировок было 15.

Наши специалисты принимали участие непосредственно (ISDS International Centre) или косвенно в работе различных международных организаций, информационных систем (ISO, IFLA, AIBM, RISM) в форме экспертиз и предложений. Кроме вышеупомянутых организаций мы поддерживали связь также с другими многочисленными, международными организациями и информационными центрами (IASA, IADA, Центр ISBN, IBNH, SIBMAS, ICOM). Среди последних ICOM можно считать новой организацией, с которой мы вступили в контакт, означающий для нас возможность получения более обширной ориентации, — причастие на конгрессе Комитета по Консервации при Международной Организации Музеев и членство SIBMAS Отдела истории театра библиотеки (Société Internationale des Bibliothèques et Musées des Arts du Spectacle).

В 1978 г. сотрудники библиотеки ездили за границу итого в 76 случаях.

Число иностранных научных сотрудников и посетителей, познакомившихся с фондами и пользовавшихся услугами библиотеки было: 301, приблизительно 50—50% из социалистических или капиталистических стран.

Число иностранных посетителей, прибывших с группами составило 151 человек.

THE ACTIVITY OF THE NATIONAL SZÉCHÉNYI LIBRARY IN 1978

Collections of the Library

The growth of the library's holdings in 1978 was 114.403 units. Out of this there are 44.049 volumes of books, 5708 volumes of periodicals and newspapers, 13.388 MSS and 51.258 other types of units. So far as 25.321 units have been discarded from the fond of the library during the year (out of this amount there are appr. 25.000 small prints and duplicates), the real growth of the holdings was 89.082 units.

On December 31st, 1978 the fond of the library was 5. 530.010 units.

The project of a new instruction concerning the library's field of interest has been consulted by experts many times in the course of the year and the approved version will officially come to force at the beginning of 1979. The new instruction aims at a stricter choice esp. from among small prints, text-books, lecture notes and other ephemeral publications.

The main trend in acquisition remained invariably the endeavour to make our holdings of "Hungarica" complete. In addition to collecting home publications they aimed as well at searching and acquiring "Hungarica" published abroad. The international exchange of publications was of great help in this work. In accordance with the library's traditional field of interest i.e. "the humanities" we made strict selections from foreign publications in the field of history and literary scholarship. The most reference works (handbooks, bibliographies, encyclopaedias) have also been acquired with special care. Our collection of incunabula has been enriched with four while that of our mediaeval codices with one more items. There have been accessions of MSS and correspondence of a great number of Hungarian writers to the Collection of Modern MSS. The bequest of Károly GOLDMARK (1830—1915), Hungarian composer, has been added to the fond of the Music Collection. Preparations have already begun on the occasion of the 150th anniversary of the birth of the composer who spent most of his life in Vienna.

Concerning the activity of the Processing Department the main concern was to diminish processing time and we have to state that considerable results have been achieved in this respect: processing time of a native publication that reached the library through the Department of Legal Deposits has been reduced to 6 weeks.

After a transitional period that lasted for years, by the end of 1978, an exact tiology was worked out so that the definition of monographies, periodical publications and book-like periodical publications became possible on the basis of the most recent international standards. In this way, we could do away with parallel catalogue entries

of the transitional period, i.e. we could establish the proper scope of the process of entry and the catalogues from a given date. With the help of our experts a new standard of entry has also been elaborated and its obligatory introduction throughout the country can be expected the next year.

Special collections went on processing the current incoming material as well as unfolding former parts of the collections in the catalogue (catalogue of Latin codices, catalogue of early printings).

As regards the activity of our reference department, their greatest problem continued to be the fact that almost half of our holdings of books, periodicals and newspapers are to be found in depositories outside the building of the library, first of all in the former Royal Palace in Buda, the new head-quarters of the library that is under construction. In this way, the readers have to order the requested material in advance and can get them only within a few days. Out of this comes the grave problem that the physical state of the holdings continues to be worse and worse because of frequent transport. This fact turned the attention of the library's directorate to the question of protection and safety of the holdings. So far as the introduction of inevitable measures needs a longer preparation work, for the time being only a theoretical decision was made to impose restrictions to the use of our holdings. Above all, the library would like to comply with its main tasks, i.e. provide the preservation of the treasury of native documents as well as meet the requirements of research workers. As regards the requirements of other readers we are bound to limit them for a transition period, i.e. till we move to the new building.

In the frame of care of the holdings we make continuously efforts for restoration and binding of books but, unfortunately, the capacity is much more limited than we could do with. Concerning restoration work a chemical laboratory with its meanwhile modest equipment will be of great help at introducing new methods. We are continuously making efforts to fulfil the long-time project for microfilming the complete collection of Hungarian newspapers in accordance with our conservation programme, however, the rate of progress has unfortunately become slower because of the bad physical condition of the newspapers to be filmed. In 1978 about 1.5 million newspaper pages were filmed making up 850 thousand negative microfilm frames. In 1978 we put a PENTAKTA machine that makes microfiche into operation and by the end of the year about 100.000 periodical pages were filmed.

The library was used by 62.000 readers who used 380.000 units. The number of readers registered has somewhat fallen (12.7 thousand).

Bibliographical Work

In the field of the automation of library work we can report on the first considerable result: the Hungarian National Bibliography has been produced by machine since April 1978. This computerization was not a mere technical modernization but meant at the same time a reformation in contents and method of the Bibliography. (For instance, besides books the bibliography gives information about current serials and periodical publications of recent outset as well as gives an analytical description of not only scientific works but belletristic publications as well.) In accordance with the international regulations catalogue entries comply with the ISBD system and the transcription of non-Latin letters is done according to the ISO standard. The mechanical processing made a considerable enrichment of the registers possible.

The Repertory of Current Periodical Publications that comes out within the system of the Hungarian National Bibliography could solve the problem of time-lag in processing. The permanent increase of the articles to be made an index for (22 thousand a year for the present) makes a reform of this publication necessary. Analytical works began this year with the intention to lay the foundation of a more up-to-date service, with special regard to the relation of this general repertory to the special bibliographies and other types of documentation.

After a long interval, the annual Hungarian press bibliography that we missed so much was published at last.

The first volume published in 1978 discloses the publications of 1976. The second volume will come out in 1979 continuing to enumerate the material of the year 1976.

The other current bibliographies listing musical works, publications in Hungarian and about Hungary published abroad have continuously been published.

As regards the retrospective national bibliographies, the manuscript of the volume "Hungarian Literature" of the series "Hungarian Bibliography 1921—1944" has reached completion; publication is expected in 1980/81. The second volume of Early Hungarian Printings (1601—1635) was also finished. The recording of copies of Hungarian books published between 1712—1800 and preserved in Hungarian public libraries was ended while the registering of those preserved abroad is being continued. Almost 100 thousand copies have been recorded so far, partly in Hungary and partly abroad.

In the frame of subject bibliographies, the first volume of the Bibliography of Hungarian Literature and Literary Science, containing the material for 1976 is being printed. Further volumes are in progress.

A new series of catalogues of the library's microfilms has also started.

Inter-Library (Central) Services

New tasks and difficulties arose concerning the operation of the new law on deposit copies, effective since January 1st, 1979. According to the new distribution order the National Library receives less copies than earlier. As a consequence of this, our expenses have increased. We have to purchase the necessary copies both for our readers and for the purposes of international exchange of publications.

The distribution of deposit copies became more difficult for the library's Department of Legal Deposits: according to the new instructions, besides central libraries entitled to have complete sets of deposit copies, five regional libraries have authority to receive a complete set of deposit copies each, and further special libraries get the publications that fall into their field of interest. The greatest libraries of general field of interest are authorized to select freely. Accordingly, the new system means a better administration of deposit copies, on the one hand, and makes complete series of deposit copies accessible all over the country, on the other.

New aspects of the systems ISBN and ISSN were elaborated (differentiation of maps, etc.). The system of recording of the new distribution of deposit copies is also based on the ISBN and ISSN systems.

The Union Catalogues and the Inter-Library Loan Service have improved their services through rationalization of work organization and reforming their methods. Their work became quicker, more exact and reliable. In the Union Catalogue of Books it is possible to locate publications within two months after registration. In 1978 they registered 160,000 entries. The Inter-Library Loan Service endeavours to make work more up-to-date in accordance with the world-program of the Universal Availability of Publications. From among the 26,000 requests they received there were 12 thousands to be forwarded abroad. The rate of fulfilments from abroad was 76.6 per cent. 84.3 per cent of foreign requests addressed to us were fulfilled.

The Union Catalogue of foreign periodicals published a location list in two volumes entitled "Current Foreign Periodical Publications in Hungarian Libraries 1976—1977". The publishing of a retrospective location list that would contain entries from the very beginning till 1970 is under preparation; there are about 57 titles registered, out of which 33,000 entries are to be published.

The International Exchange Service carried on its traditional exchange of publications. The Service was of great help in acquiring "Hungarica" publications and has given considerable book support for foreign scientific, educational and cultural institutions. We received about 18,000 books and 2,000 periodicals from abroad and sent out 34,000 books and more than 4,000 periodicals.

The Distribution Service of Duplicates went on processing and distributing duplicates, as well as collecting material for a would-be store-library. (They received 21,000 publications, distributed and collected for the store-library 15—15,000 volumes, respectively.)

The range of our national central services has been widened. An order of 1978 of the Cultural Ministry concerning library system laid down that the central registration of libraries would officially fall within the competence of the National Széchenyi

Library from now on. Accordingly, we have to record and give information about the most important data of Hungarian libraries. For the time being, we are elaborating the frames of this activity.

Improvement and Research Work

As soon as the first machine-produced Hungarian National Bibliography was published, the first phase of the automation of the library that had begun long years ago was finished. In the second phase that has recently started attempts and investigations are being made concerning the possibility of further application of the Hungarian National Bibliography's records (data on catalogue cards, forming of a standard, its application in processing formats and other types of documents, the UNIMARC and other MARC formats, the comparative analysis of the HNB format). Preparatory works for the computerized register of "authority control" has also been started. A successful attempt resulted in the compilation of a bibliographical publication that records periodical publications using the coding of the Hungarian National Bibliography's format.

Parallel with the work mentioned above we are making preparations for introducing reforms concerning rationalization of the working process and organization that became necessary because of the automation of library work. As a first step we dealt with the problem of integrated book processing and central production of catalogue cards.

Research work related to the holdings of the library is closely connected with the main trend of the national research program that aims at a complex research and unfolding of historical and cultural traditions, i.e. the historical past of the Hungarian nation even more completely than it has been done so far. The elaboration of the long-term "Hungarica"-program that had been undertaken by the National Széchényi Library as a part of the above mentioned research work was continued in 1978. The library can effectively contribute to historical-literary research, above all, with the bibliographical registration of "Hungarica"-documents. On the other hand we can contribute to research work in the field of humanities by compiling catalogues and special bibliographies and publishing them, respectively. In 1978 these activities were given an impulse so much the more as from this year on central cultural organs of the state allocated extra financial support over the budget of the library.

International Relations Participation in the International Information System

In the frame of the cooperation between socialist countries, our relations have developed especially in two respects, i.e. in the International Scientific and Technical Information System (ISTIS) and in the cooperation between national libraries. Within the frames of the former cooperation we contributed to the elaboration of the third phase of ASPRI (The Automatized Registration System of Periodical Publications), participated in the work of standardization led by ISTIS and contributed to the preparations of the founding of INTERINFORMKULTURA, i.e. Information System of Culture and Art. In the frame of the cooperation between national libraries we participated in the activity of committees of experts (national bibliography, expansion of stock, union catalogue and inter-library loan), as well as contributed to common research themes such as "The Typological Characteristics of National Libraries in Advanced Socialistic Societies" etc.

We went on maintaining our relations with libraries of socialist countries within the frames fixed by inter-state agreements and ones made directly between the partners. An agreement between our library and a Yugoslav institution has been renewed (Novi Sad, Matica Srpska Library). Within the frames of direct exchange of experts 36 members of our staff made visits or carried on research work in neighbouring socialist countries.

In addition to this, 8 persons could travel abroad in the frames of inter-state agreements, 3 colleagues could do the same beyond any agreement, and 14 colleagues participated in conferences held abroad. Accordingly, 61 members of our staff were

delegated to socialist countries. Of this number, 22 colleagues went abroad to carry on "Hungarica" research work, in some cases for a considerably long time, i.e. for a month.

In the frame of exchange agreements we received 35 librarians from socialist countries for the time of 222 days, i.e. on average a visitor spent 6.3 days with us.

Our relations with capitalist countries took various forms: there were individual trips of scholarship-holders and we attended the conferences of international organizations. The number of scholarship tours was 15.

Our experts contributed to the activity of different international organizations and information systems either directly (ISDS International Centre) or indirectly, making representations of experts' opinions (ISO, IFLA, AIBM, RISM). In addition to those listed above, we also were in close connection with a great number of international organizations and information centres (IASA, IADA, ISBN Centre, IBHB, SIBMAS, ICOM). From among the latter organizations the following ones are newly established relations providing a greater possibility for gathering information: contact with the ICOM, the participation at the conference of the Conservation Committee of the National Committee of Museums, and the membership of our Theatre History Collection in the SIBMAS (Société Internationale des Bibliothèques et Musées des Arts du Spectacle).

The total number of official visits made by members of our staff abroad in 1978 was 76.

The number of foreign research workers and visitors that made use of our services or visited our collections was 301, appr. half of them coming from socialist countries while the other half from capitalist ones. The number of visitors coming with groups was 151.